

Akcijski načrt za izboljšanje in širitev neposrednega nadzora v naravi do leta 2027

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji
(LIFE17 IPE/SI/000011 - LIFE-IP NATURA.SI)

NASLOV: Akcijski načrt za izboljšanje in širitev neposrednega nadzora v naravi do leta 2027

PROJEKT: LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji

AKRONIM PROJEKTA: LIFE-IP NATURA.SI

ŠTEVILKA PROJEKTA: LIFE17 IPE/SI/000011

PROJEKTNA AKTIVNOST: Akcija C.6

IZDELOVALEC: MINISTRSTVO ZA NARAVNE VIRE IN PROSTOR, Direktorat za naravo, Sektor za naravne vrednote in zavarovana območja

KRAJ IN DATUM: Ljubljana, 15. 6. 2023

KAZALO

KAZALO	I
KAZALO SLIK	II
KAZALO PREGLEDNIC	III
SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV	IV
POVZETEK	1
SUMMARY	1
UVOD	2
1. CILJI, FAZE IZVAJANJA AKCIJSKEGA NAČRTA	4
1.1. PRVA FAZA AKCIJSKEGA NAČRTA	4
1.2. DRUGA FAZA AKCIJSKEGA NAČRTA	5
1.3. TRETJA FAZA AKCIJSKEGA NAČRTA.....	5
2. SISTEM NADZORA NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE	6
2.1. NALOGE NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI IN POGOJI ZA NARAVOVARSTVENE IN PROSTOVOLJNE NADZORNIKE	7
2.2. TRENUTNO STANJE NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI	8
3. IZVAJALCI NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI	11
3.1. NEPOSREDNI NADZOR V ZAVAROVANIH OBMOČJIH.....	11
3.2. NARAVOVARSTVENI NADZOR IZVEN ZAVAROVANIH OBMOČIJ	12
3.2.1. <i>Osebe javnega prava, odgovorne za usmerjanje trajnostnega gospodarjenja z naravnimi dobrinami</i>	12
3.2.1.1. Gozdarski nadzor - Zavod za gozdove Slovenije	13
3.2.1.2. Morski in rečni nadzor - Direkcija Republike Slovenije za vode	15
3.2.1.3. Ribiškočuvajska služba - Zavod za ribištvo Slovenije in Ribiška zveza Slovenije	18
3.2.1.4. Lovskočuvajska služba - lovske organizacije	20
4. OBMOČJA NATURA 2000 IN IZVAJANJE NADZORA NAD UKREPI IZ PUN 2023-2028	23
5. UREDITEV NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI V BLIŽNJIH DRŽAVAH	34
5.1. PRAVNI IN ORGANIZACIJSKI OKVIR	34
5.1.1. <i>Avstrija</i>	34
5.1.2. <i>Italija</i>	35
5.1.3. <i>Nemčija</i>	35
5.1.4. <i>Madžarska</i>	36
5.2. NARAVOVARSTVENI NADZORNIKI V TUJINI.....	37
5.2.1. <i>Avstrija</i>	37
5.2.2. <i>Italija</i>	37
5.2.3. <i>Nemčija</i>	38
5.2.4. <i>Madžarska</i>	38

6. KREPITEV SISTEMA IN PODPORA IZVAJALCEM NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI V SLOVENIJI	39
7. PRILOGE	41

KAZALO SLIK

SLIKA 1: ORGANIZACIJA NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI V SLOVENIJI.	3
SLIKA 2: SISTEM NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI V SLOVENIJI.	6
SLIKA 3: GLAVNE NALOGE NARAVOVARSTVENIH NADZORNIKOV.	8
SLIKA 4: PRIKAZ ZAVAROVANIH OBMOČIJ GLEDE NA IZVAJANJE NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI.	9
SLIKA 5: OBMOČJA NADZORA ZAVODA ZA GOZDOVE SLOVENIJE.	15
SLIKA 6: SEKTORJI OBMOČIJ UPRAVLJANJA VODA V RS Z NAVEDENIMI KONCESIONARJI, KI SO ZADOLŽENI ZA IZVAJANJE JAVNE SLUŽBE NA POSAMEZNIH OBMOČJIH.	16
SLIKA 7: PRIKAZ UPRAVLJANJA RIBIŠKIH OKOLIŠEV S STRANI RIBIŠKIH DRUŽIN IN ZAVODA ZA RIBIŠTVO SLOVENIJE... ..	19
SLIKA 8: UPRAVLJAVCI LOVIŠČ S POSEBNIM NAMENOM. LOVSKOČUVAJSKA SLUŽBA DELUJE V LPN-JIH ZAVODA ZA GOZDOVE SLOVENIJE.	21
SLIKA 9: PREGLED PRIORITET NADZORA V NARAVI V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE, GLEDE NA UKREPE V PUN ZA OBDOBJE 2023-2028.	25
SLIKA 10: PREGLED PRIORITET NADZORA V NARAVI V KRAJINSKEM PARKU KOLPA, GLEDE NA UKREPE V PUN ZA OBDOBJE 2023-2028.	26
SLIKA 11: PREGLED PRIORITET NADZORA V NARAVI POLICIJE, GLEDE NA UKREPE V PUN ZA OBDOBJE 2023-2028. .	27
SLIKA 12: PREGLED PRIORITET NADZORA V NARAVI V KRAJINSKEM PARKU RADENSKO POLJE, GLEDE NA UKREPE V PUN ZA OBDOBJE 2023-2028.	28
SLIKA 13: PREGLED GLAVNIH UKREPOV NARAVOVARSTVENEGA NADZORA PO ODGOVORNIH NOSILCIH V PUN 2023-2028.	29
SLIKA 14: PREGLED GLAVNIH UKREPOV INŠPEKCIJSKEGA NADZORA PO ODGOVORNIH NOSILCIH V PUN 2023-2028.	33

KAZALO PREGLEDNIC

PREGLEDNICA 1: PRIKAZ ŠTEVILA NARAVOVARSTVENIH IN PROSTOVOLJNIH NADZORNIKOV PO ZAVAROVANIH OBMOČJIH, IN POVRŠINA NADZORA, KI JO POKRIVA POSAMEZNI NADZORNIK.....	11
PREGLEDNICA 2: PREGLED PRIORITETNIH UKREPOV NARAVOVARSTVENEGA NADZORA, DOLOČENIH V PUN 2023-2028 (PRIORITETA 1).	24
PREGLEDNICA 3: PREGLED PRIORITETNIH UKREPOV INŠPEKCIJSKEGA NADZORA, DOLOČENIH V PUN 2023-2028 (PRIORITETA 1).	30
PREGLEDNICA 4: PREGLED KONKRETNIH UKREPOV AKCIJSKEGA NAČRTA, RAZDELJENIH PO FAZAH IN SKLOPIH.	41
PREGLEDNICA 5: PREGLED KRŠITEV PO ZON IN PRESEK Z NALOGAMI NADZORNIH SLUŽB.	45

SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV

DRSV	Direkcija Republike Slovenije za vode
GGN	gozdnogospodarski načrt
GGO	gozdnogospodarsko območje
IRSNVP	Inšpektorat za naravne vire in prostor
IRSKGLR	Inšpektorat za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo
LPN	Lovišča s posebnim pomenom
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MNVP	Ministrstvo za naravne vire in prostor
NN	Naravovarstveni nadzornik
NNS	Naravovarstvena nadzorna služba
NPVN	Nacionalni program varstva narave
OPN	Občinski prostorski načrt
PN	Prostovoljni nadzornik
POO	Posebno ohranitveno območje
PVO	Posebno varstveno območje
PUN	Program upravljanja območij Natura 2000
TNP	Triglavski narodni park
URS	Ustava Republike Slovenije
ZDLov-1	Zakon o divjadi in lovstvu
ZG	Zakon o gozdovih
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZIN	Zakon o inšpekcijskem nadzoru
ZO	Zavarovano območje
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZP-1	Zakon o prekrških
ZRSVN	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZSRib	Zakon o sladkovodnem ribištvu
ZUP	Zakon o splošnem upravnem postopku
ZV-1	Zakon o vodah
ZZ	Zakon o zavodih
ZZRS	Zavod za ribištvo Sloveniji

POVZETEK

Akcijski načrt vsebuje bistvene usmeritve in cilje za krepitev in širitev sistema neposrednega nadzora v naravi iz Resolucije o Nacionalnem programu varstvu okolja za obdobje 2020- 2030 (ReNPVO20-30)¹ in Nacionalnega programa varstva narave (NPVN) za področje ohranjanja narave. Predloženi dokument je osnova za širitev mreže in krepitev učinkovitosti neposrednega nadzora v naravi, ter za usmerjeno koordinacijo delovanja vseh služb in strokovnjakov, ki se ukvarjajo z neposrednim nadzorom in spremljanjem stanja v naravi. Z vzpostavitvijo sistema se bo izboljšalo izvajanje in spremljanje varstvenih ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 (PUN) v naravi, ozaveščanje glede nepravilnih ravnanj v naravnem okolju ter omogočilo pravočasno in učinkovito zaznavanje, odpravljanje in sankcioniranje kršitev. Ključno za okrepitev neposrednega nadzora v naravi v Sloveniji je tudi strokovna in koordinacijska podpora ministrstva, pristojnega za naravo, vsem izvajalcem neposrednega nadzora v naravi, širitev neposrednega nadzora izven zavarovanih območij skladno s cilji NPVN¹ in učinkovito delovanje pristojnih inšpekcijskih služb.

SUMMARY

The Action Plan contains essential orientations and objectives for enhancement and broadening the system of direct surveillance in nature, as set out in the National Environment Protection Programme with programmes of measures until 2030 (ReNPVO20-30)¹ and the National Nature Conservation Programme (NPVN) for nature conservation. The submitted document is the basis for broadening the network and strengthening the effectiveness of direct surveillance in nature, as well as for a targeted coordination of the activities of all services and experts involved in nature monitoring. The establishment of the system will improve the implementation and monitoring of the Natura 2000 Management Programme (PUN) conservation measures in the wild, raise awareness of irregular practices in the natural environment, and enable timely and effective detection, correction and sanctioning of violations. Key to strengthening direct surveillance in nature in Slovenia is also the professional and coordinating support of the Ministry responsible for nature to all direct surveillance's supervisors, the extension of direct surveillance outside protected areas in line with the objectives of the NPVN¹ and the effective functioning of the competent inspection services.

¹ Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (Uradni list RS, št. 31/20 in 44/22 – ZVO-2)

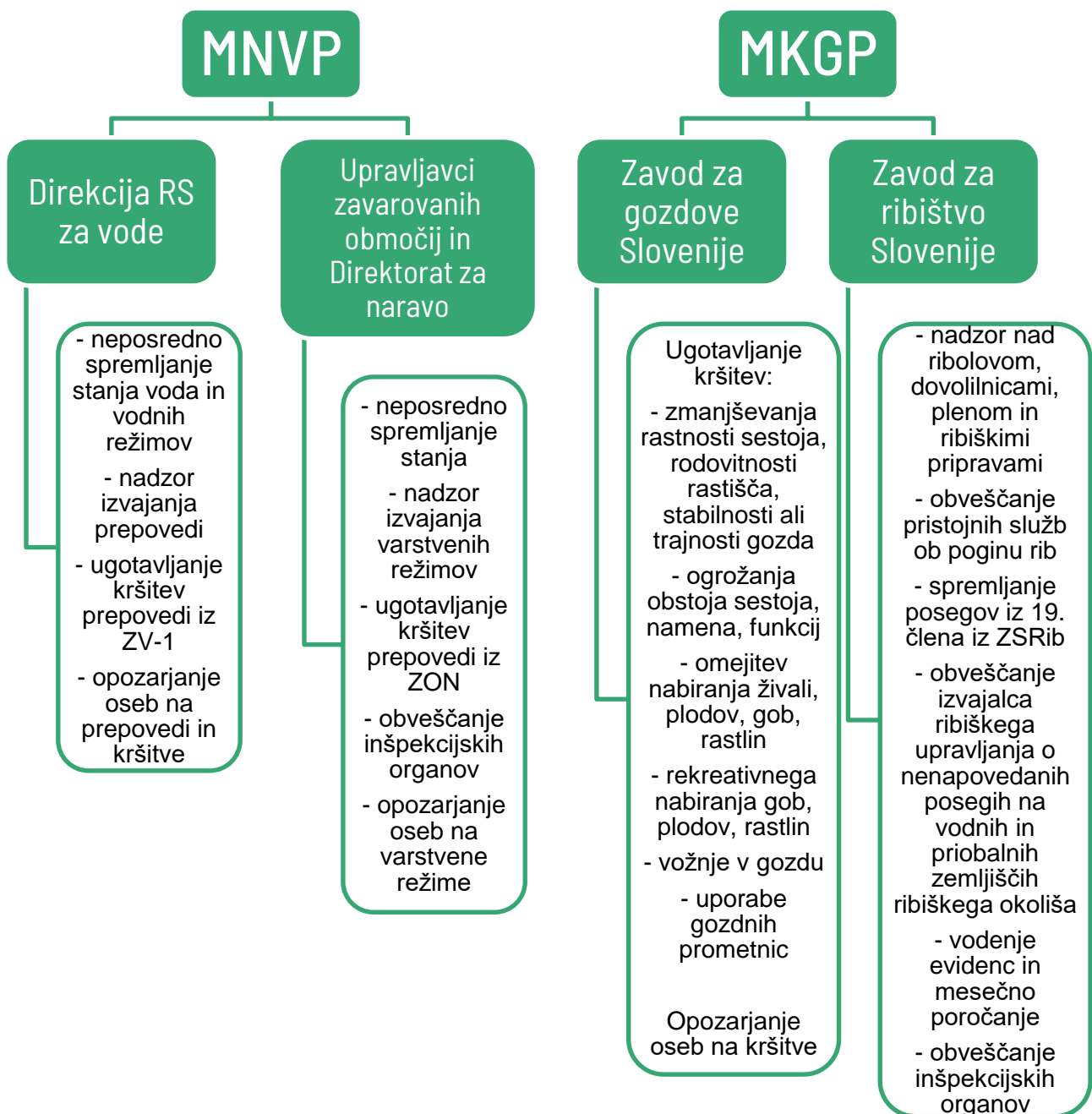
UVOD

Namen Akcijskega načrta za izboljšanje in širitev neposrednega nadzora v naravi do leta 2027 (v nadaljevanju Akcijski načrt) je okrepiti in razširiti obstoječi sistem neposrednega nadzora v naravi v Republiki Sloveniji. Akcijski načrt temelji na usmeritvah in ciljih Resolucije o Nacionalnem programu varstvu okolja za obdobje 2020- 2040 (ReNPVO20-30) za področje ohranjanja narave. Nacionalni program varstva narave (NPVN) je del tega strateškega dokumenta Slovenije in določa obseg javnega interesa pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot. Neposredni nadzor v naravi poleg ostalih ukrepov pomembno prispeva k doseganju svetovnih ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti, varstva naravnih vrednot in zavarovanih območij narave. Usmeritve programa NPVN temeljijo predvsem na nadaljevanju vzpostavljanja naravovarstvene nadzorne službe, in sicer prednostno s sodelovanjem osebe javnega prava, ustanovljene zaradi usmerjanja trajnostnega gospodarjenja naravnih dobrin na področju gozdarstva, ribištva, voda ter izvajanje neposrednega nadzora v naravi zunaj in v zavarovanih območij. Pomembna usmeritev programa je tudi izboljšanje povezanosti neposrednega nadzora v naravi z delovanjem ostalih nadzornih organov za doseganje večje učinkovitosti nadzora in zaveza k vzpostavitvi neposrednega nadzora v naravi na območju celotne Slovenije.

Neposredni nadzor v naravi ureja Zakon o ohranjanju narave² (v nadaljevanju ZON) od 155. do 159. člena. Drugi odstavek 155. člena ZON določa, da naloge neposrednega nadzora v naravi obsegajo neposredno spremljanje stanja, nadzor nad izvajanjem varstvenih režimov, ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah prepovedi iz tega zakona in na njegovi podlagi sprejetih predpisov, obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov ter opozarjanje oseb na varstvene režime zaradi preprečevanja kaznivih ravnanj. Na podlagi 156. člena ZON so izvajalci neposrednega nadzora na zavarovanih območjih upravljalci zavarovanih območij, zunaj zavarovanih pa območij ministrstvo, pristojno za naravo, in dodatno na območjih naravnih dobrin osebe javnega prava, zadolžene za usmerjanje trajnostnega gospodarjenja na njih. Z aktom o ustanovitvi se lahko za izvajanje neposrednega nadzora na zavarovanih območjih, ki jih je ustanovila lokalna skupnost, pooblasti tudi redarstvo, ki deluje v okviru občinske ali skupne občinske uprave.

V Sloveniji neposredni nadzor v naravi aktivno izvajajo v zavarovanih območjih, medtem ko je na Ministrstvu za naravne vire in prostor (v nadaljevanju MNVP) in pri osebah javnega prava, ustanovljenih z namenom trajnostnega gospodarjenja naravnih dobrin, sistem neposrednega nadzora v naravi še v fazi vzpostavljanja. Eden izmed ciljev projekta LIFE integriran projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE-IP NATURA.SI) je tako tudi okrepiti in poenotiti sistem izvajanja neposrednega nadzora pri upravljavcih zavarovanih območij (v nadaljevanju ZO) ter vpeljati oziroma izpopolniti sistem nadzora izven ZO in na območjih naravnih dobrin.

² Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb, 105/22 – ZZNŠPP in 18/23 – ZDU-10)

Slika 1: Organiziranost nadzora v naravi v Sloveniji na podlagi ZV-1, ZON, ZG in ZSRib.

1. CILJI, FAZE IZVAJANJA AKCIJSKEGA NAČRTA

Akcijski načrt je osnova za širitev mreže in povečanja učinkovitosti neposrednega nadzora v naravi ter usmerjeno koordinacijo delovanja vseh služb in strokovnjakov, ki se ukvarjajo z neposrednim nadzorom in spremljanjem stanja v naravi. Z vzpostavitvijo sistema se bo izboljšalo izvajanje neposrednega nadzora v naravi, spremljanje izvajanja ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 (v nadaljevanju PUN) v naravi, ozaveščanje glede nujnosti izvajanja varstvenih ukrepov ter omogočilo pravočasno in učinkovito zaznavanje, odpravljanje in sankcioniranje kršitev. Akcijski načrt predvideva tri faze razvoja, ki sledijo ključnim ciljem, dejavnikom in rezultatom vsakega ukrepa posebej.

Ključni cilji okrepitve in razširitve sistema naravovarstvenega nadzora v naravi so:

- na MNVP ustanoviti koordinacijsko točko za neposredni nadzor v naravi in prekrškovni organ,
- poenotiti in okrepiti že obstoječi sistem neposrednega nadzora v naravi v ZO,
- vzpostaviti sistem neposrednega nadzora v naravi v ZO, kjer še ni vzpostavljen,
- dogovoriti učinkovit neposredni nadzor v naravi na celotnem območju gozdov,
- razširiti neposredni nadzor v naravi po vsej Sloveniji do 2030,
- razširiti neposredni nadzor v naravi na 80 % površine območij Natura 2000,
- aktivno vključiti javnost pri spremljanju stanja v naravi.

Ključni ukrepi za uspešno izvedbo akcijskega načrta so:

- aktiven pristop inštitucij, odgovornih za trajnostno upravljanje naravnih virov (gozdarstvo, ribištvo, vode), in lokalnih skupnosti,
- vpeljevanje in usposabljanje novih izvajalcev neposrednega nadzora v naravi,
- sodelovanje vseh deležnikov na področju izvajanja določil ZON in ostale zakonodaje v zvezi z upravljanjem naravnih virov,
- koordinacija med različnimi izvajalci neposrednega nadzora v naravi,
- podpora izvajalcem neposrednega nadzora v naravi pri postopkih in ostalih vsebinskih vprašanjih,
- ocena stroškov širitve neposrednega nadzora,
- dosledno izvajanje akcijskega načrta ter formiranje koordinacijske točke za neposredni nadzor v naravi, ki bo odgovorna za izvajanje nalog akcijskega načrta.

1.1. Prva faza akcijskega načrta

Prva faza izvajanja akcijskega načrta načrtuje 1) okrepitev obstoječega neposrednega nadzora v naravi v ZO, 2) vzpostavitev neposrednega nadzora v tistih ZO, kjer še ni vzpostavljen, 3) ustanovitev koordinacijske točke za neposredni nadzor v naravi in prekrškovnega organa na MNVP ter 4) dogovor s pristojno javno gozdarsko službo (Zavodom za gozdove Slovenije, v nadaljevanju: ZGS) za izvajanje neposrednega nadzora v naravi na podlagi obstoječe zakonodaje. V tej fazi se bo

analizirala tudi možnost organiziranja neposrednega nadzora znotraj Zavoda za ribištvo Slovenije (v nadaljevanju ZZRS) in Direkcije RS za vode (v nadaljevanju DRSV).

Za izboljšanje delovanja obstoječega neposrednega nadzora v naravi (znotraj in izven ZO) se bo pripravil *Prvi program dela naravovarstvenega nadzora za obdobje 2023-2024*, v katerem se bodo določili cilji in prioritete neposrednega nadzora v naravi, ukrepi za doseganje ciljev, obseg dela, podrobna vsebina dela in načrt dodatnih izobraževanj in usposabljanj za naravovarstvene nadzornike (v nadaljevanju NN) in prostovoljne nadzornike (v nadaljevanju PN) s področja rabe naravnih virov, območij Natura 2000 in ostalih nujnih izobraževanj, ki jih nadzorniki potrebujejo za svoje delo. Prioritetno usmerjanje neposrednega nadzora v naravi se bo določilo na podlagi pregleda ukrepov, zapisanih v novem PUN 2023-2028, ki določajo ukrepe tako za upravljalce ZO, kot za ministrstvo in druge osebe javnega prava (tudi za območja izven ZO). Program dela bo vseboval tudi naslednje aktivnosti: posodobitev potrebne opreme nadzornikov, izvajanje koordiniranih akcij z ostalimi pristojnimi nadzornimi organizacijami, vključevanje nevladnih organizacij, ki delujejo na področju varstva narave, v kampanje ozaveščanja o pomenu ohranjanja narave.

1.2. Druga faza akcijskega načrta

V drugi fazi izvajanja akcijskega načrta se bo nadzor razširil in izboljšal na podlagi izkušenj iz prve faze. Predvideva se razširitev mreže neposrednega nadzora na gozdna območja; poseben poudarek bo na razširitev neposrednega nadzora na kmetijskih zemljiščih in na vodnih telesih. Učinkovitost obstoječega nadzora bo pregledana na osnovi rezultatov obstoječega sistema neposrednega nadzora v naravi in se bo krepila po potrebi. Na koncu druge faze se bo pripravil *Drugi program dela neposrednega nadzora v naravi za obdobje 2024-2025*.

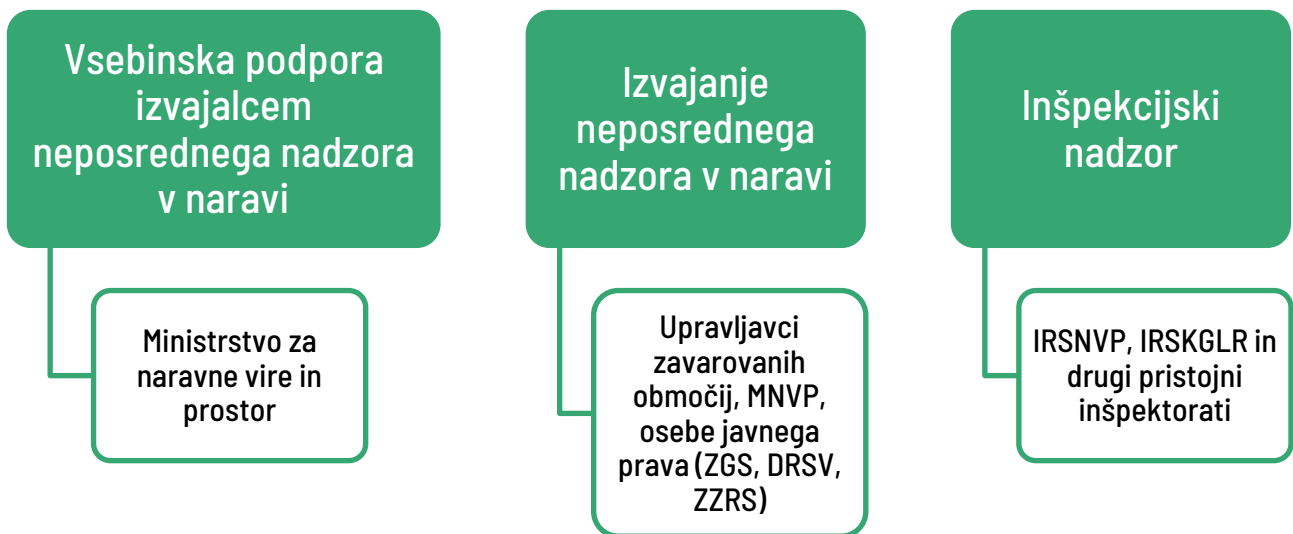
1.3. Tretja faza akcijskega načrta

V tretji fazi se bo nadaljevalo delo za razširitev mreže neposrednega nadzora v naravi na območja, kjer sistem še ni vzpostavljen in je bil planiran v sklopu ciljev akcijskega načrta. Pripravljen bo *Tretji program dela neposrednega nadzora v naravi za obdobje 2026-2027*.

V vseh treh fazah bodo na področju varstva narave in prekrškov izvedena tudi usposabljanja novih naravovarstvenih nadzornikov in dodatna usposabljanja, s poudarkom na varnostnih postopkih in delu s strankami.

2. SISTEM NADZORA NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE

Nadzor nad spoštovanjem prepovedi, kot jih določa ZON in na njegovi podlagi sprejeti predpisi, se v skladu z ZON izvaja v obliki inšpekcijskega nadzora in neposrednega nadzora v naravi. Izvajalci nadzora so pristojne inšpekcijske službe in pooblaščen naravovarstveni nadzorniki na ZO (slika 2).

Slika 2: Sistem neposrednega nadzora v naravi v Sloveniji.

Inšpekcijski nadzor nad izvrševanjem določb ZON in predpisov, izdanih na njegovi podlagi, izvajajo inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave, poleg teh inšpektorjev pa tudi lovski, gozdarski, kmetijski in ribiški inšpektorji, če se določbe nanašajo na živalske vrste in vožnjo z vozili na motorni pogon v naravnem okolju. Pristojnost inšpekcijskega nadzora je podana tudi carinskim organom v primeru, ko se določbe ZON nanašajo na uvoz, izvoz in tranzit rastlinskih in živalskih vrst. Inšpektorji za področje varstva narave imajo poleg pooblastil, ki jih imajo po splošnih predpisih, še pooblastilo nadzirati izkoriščanje ali rabo naravnih vrednot in sestavine biotske raznovrstnosti glede njihove usklajenosti z ZON. Tako ima pooblastilo in pristojnost odrediti vzpostavitev naravnih vrednot ali sestavin biotske raznovrstnosti v prejšnje stanje, odpravo škode oziroma sanacijo na stroške povzročitelja, odrediti prepoved izvajanja posega ali opravljanja dejavnosti, zaseg predmetov in živali, ustaviti vozilo. Inšpektor lahko ukrepa tudi kot prekrškovni organ. V tem primeru izda odločbo o prekršku ali plačilni nalog z izrečeno denarno globo. Pravila inšpekcijskega postopka določa Zakon

o inšpekcijskem nadzoru³ (v nadaljevanju ZIN), neposredni nadzor v naravi pa se izvaja po Zakonu o splošnem upravnem postopku⁴ (v nadaljevanju ZUP). Postopka se med seboj razlikujeta tudi po organiziranosti, saj so inšpektorati organizirani kot organ v sestavi ministrstev, neposredni nadzor pa se izvaja na podlagi javnega pooblastila.

2.1. Naloge neposrednega nadzora v naravi in pogoji za naravovarstvene in prostovoljne nadzornike

Na podlagi 155. člena ZON so naloge neposrednega nadzora v naravi naslednje: neposredno spremljanje stanja, nadzor nad izvajanjem varstvenih režimov, ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah prepovedi iz ZON in na njegovi podlagi sprejetih predpisov ter obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov ter opozarjanje oseb na varstvene režime zaradi preprečevanja kaznivih ravnanj. Te naloge opravljajo naravovarstveni in prostovoljni nadzorniki, ki so za to delo posebej usposobljeni in imajo pooblastilo po ZON. Na ZO so izvajalci neposrednega nadzora upravljavci teh območij, zunaj ZO zagotavljajo neposredni nadzor MNVP ter osebe javnega prava na območjih naravnih dobrin, za usmerjanja trajnostnega gospodarjenja, katerih so bili ustanovljeni.

Na podlagi določil iz 157. člena ZON je lahko naravovarstveni ali prostovoljni nadzornik vsak polnoleten državljan Republike Slovenije, ki ima pooblastilo po ZON: pooblastilo izda minister, pristojen za naravo, vsem, ki uspešno opravijo preizkus znanja za naravovarstvenega nadzornika. Preizkus znanja se izvede na podlagi predpisanega programa preverjanja strokovnega znanja, ki zajema poznavanje predpisov s področja ohranjanja narave in splošnega upravnega postopka v delu, ki se nanaša na izvajanje njihovih pooblastil. MNVP vodi evidenco izdanih pooblastil za naravovarstvene in prostovoljne nadzornike. Z Uredbo o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov⁵ je urejen program strokovnega usposabljanja, pogoji glede izvajanja preverjanja znanja, način in postopek za izdajo pooblastila o usposobljenosti za naravovarstvene in prostovoljne nadzornike ter način vodenja evidence izdanih pooblastil o usposobljenosti.

Naravovarstveni nadzorniki lahko ustavijo voznika, od njega zahtevajo dokumente in/ali zasežejo vozilo na motorni pogon ter zasežejo predmete, uporabljene ali namenjene za prekršek ali nastale s prekrškom. Kadar pa ne gre za prekrške v njihovi pristojnosti, morajo podati predlog za uvedbo postopka pristojnemu organu. Naravovarstveni nadzornik, ki sankcijo izreče, mora imeti pooblastilo po Zakonu o prekrških⁶ (v nadaljevanju ZP-1), kar podrobneje ureja Uredba o vrsti izobrazbe,

³ Zakon o inšpekcijskem nadzoru (Uradni list RS, št. 43/07 – uradno prečiščeno besedilo in 40/14)

⁴ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13, 175/20 – ZIUOPDVE in 3/22 – ZDeb)

⁵ Uredba o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Uradni list RS, št. 56/15 in 25/17)

⁶ Zakon o prekrških (Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US, 32/16, 15/17 – odl. US, 73/19 – odl. US, 175/20 – ZIUOPDVE in 5/21 – odl. US)

strokovnem usposabljanju in preizkusu znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku⁷. Pri opravljanju svojega dela lahko naravovarstveni nadzorniki ugotavljajo istovetnost fizičnih oseb in dokumentirajo dejansko stanje storjene kršitve. V nekaterih posebej določenih primerih lahko izterjajo globo na mestu storitve prekrška.

Prostovoljni nadzorniki imajo enake pristojnosti kot naravovarstveni, razen izterjave globe ter ustavitve voznikov, zahteve za dokumente ter zasegov vozil in predmetov. Za svoje delo niso plačani, z upravami parkov sodelujejo kot prostovoljci.

Med opravljanjem zakonsko določenih nalog sta naravovarstveni in prostovoljni nadzornik uradni osebi, ki imata službeni znak, službeno izkaznico in predpisano službeno obleko, ki je v skladu s Pravilnikom o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov⁸.

Slika 3: Glavne naloge naravovarstvenih nadzornikov.

2.2. Trenutno stanje neposrednega nadzora v naravi

Ob objavi tega dokumenta se v Sloveniji sistem nadzora aktivno izvaja pri določenih ZO, ki imajo upravljavca. Neposredni nadzor v naravi je pri upravljavcih vpeljan do različne mere, od izvajanja nadzora samo s prostovoljnimi nadzorniki do nadzora z naravovarstvenimi nadzorniki, ki uporabljajo prekrškovno aplikacijo na pametnih telefonih, kar omogoča učinkovito izrekanje sankcij na terenu ob neposredni zaznavi kršitve.

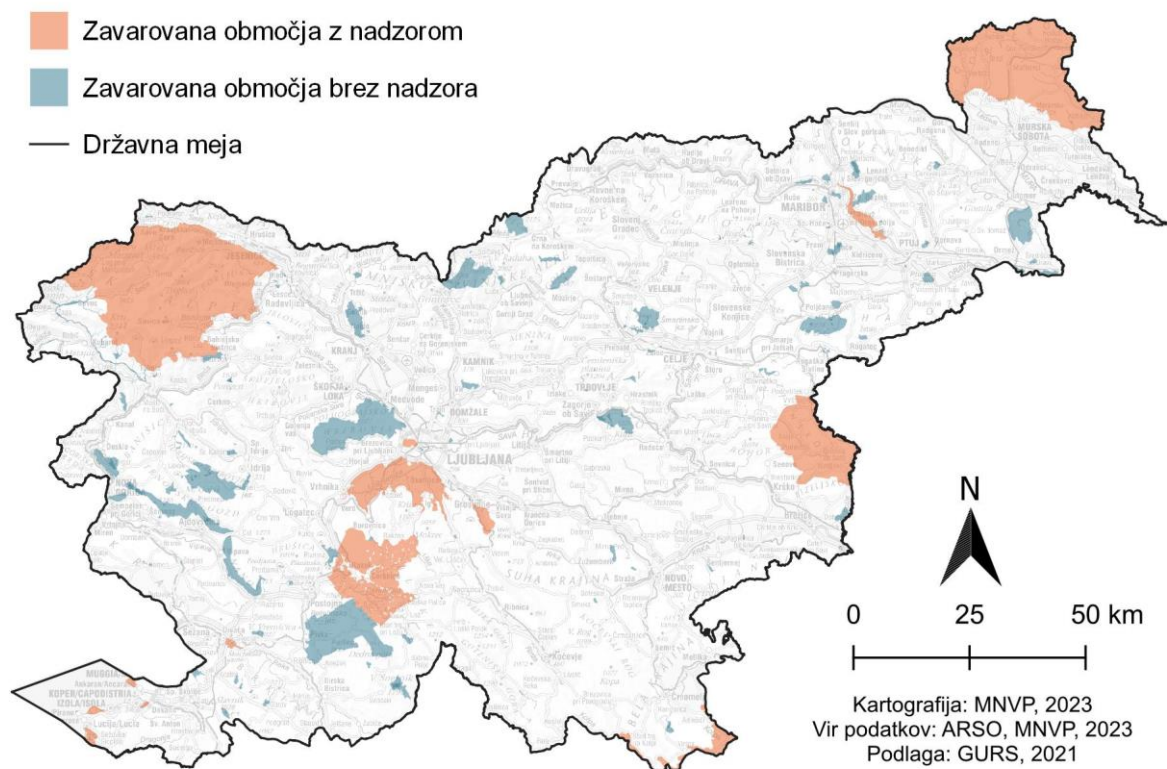
⁷ Uredba o vrsti izobrazbe, strokovnem usposabljanju in preizkusu znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku (Uradni list RS, št. 75/13 in 29/14)

⁸ Pravilnik o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Uradni list RS, št. 41/15 in 64/17)

Nadzor se izvaja v 14 ZO in sicer v:

- Triglavskem narodnem parku (TNP),
- Regijskem parku Škocjanske jame (PŠJ),
- Regijskem parku Kozjanski park (KRP),
- Notranjskem regijskem parku (NRP)
- Krajskem parku Goričko (KPG),
- Krajskem parku Ljubljansko barje (KPLB),
- Krajskem parku Debeli rtič (KPDR),
- Krajskem parku Sečoveljske soline (KPSS),
- Krajskem parku Strunjan (KPS),
- Krajskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib (KPTRŠ)
- Krajskem parku Drava (KPD)
- Krajskem parku Kolpa (KPK)
- Krajskem parku Radensko polje (KPRP)
- naravnem rezervatu Škocjanski zatok (NRŠZ).

Območja izvajanja neposrednega nadzora v naravi

Slika 4: Prikaz zavarovanih območij glede na izvajanje neposrednega nadzora v naravi.

Skupna površina ZO, v katerih se izvaja nadzor je 1968 km², kar predstavlja 9,6 % površine celotne Slovenije. Od tega je 1699 km² površin v območju Natura 2000, kar pomeni, da je pod nadzorom 22,2 % površine območij Natura 2000.

Naravovarstveni nadzor je pri upravljalcih vpeljan do različne mere: nekateri upravljalci sistem nadzora šele vzpostavljajo (predvsem gre tukaj za občinske parke), medtem ko drugi že izvajajo nadzor v polni meri, tudi z uporabo prekrškovne aplikacije na pametnih telefonih, kar omogoča učinkovito izrekanje sankcij na terenu ob neposredni zaznavi kršitve.

Kot primer dobre prakse sodelovanja med naravovarstveni nadzorniki in prostovoljnimi nadzorniki, bi omenili Park Škocjanske jame, kjer je imelo na dan 28. februar 2023 sklenjeno pogodbo o prostovoljstvu 44 prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov. Slednji izvajajo naravovarstveni nadzor v skladu s svojimi pooblastili ter spremljajo in poročajo glede glavnih opažanj v zvezi z ohranjanjem ugodnega stanja in naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov. Na podlagi poročil prostovoljnih nadzornikov se predlagane aktivnosti smiselno vključi v prihodnje delo naravovarstvene nadzorne službe parka ali pa se na njihovi podlagi izvede potrebne ukrepe.

Najpogostejše kršitve, s katerimi se srečujejo naravovarstveni nadzorniki na terenu, so naslednja nezakonita dejanja:

- vožnja v naravi: z motornimi sanmi, motornimi kolesi, štirikolesniki in drugimi terenskimi vozili
- nezakonite gradnje
- izpusti gnojevke, nezakoniti poseki obvodne vegetacije ter poseki mejic
- izravnave terenov in izkopavanja (lastniki niti ne vedo, da potrebujejo dovoljenja)
- krivolov
- odlaganje zelenega odreza (zlasti v gozdovih) in s tem nevarnost vnosa invazivnih tujerodnih vrst
- nabiranje živali, plodov, gob in rastlin;
- nabiranja gob, plodov, zelnatih rastlin in njihovih delov;
- soteskanje,
- odlaganje odpadkov,
- šotorjenje, taborjenje in nezakonito prenočevanje z avtodomi,
- sprehajanje psov brez nadzora,
- vrtičkarstvo,
- parkiranje ,
- uporaba brezpilotnih zrakoplovov

Število NN se med zavarovanimi območji razlikuje, prav tako površina območja, ki ga mora posamezni nadzornik pokrivati. Tako v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok en nadzornik nadzoruje območje veliko 41 ha, v Krajinskem parku Goričko pa 15422 ha.

Preglednica 1: prikaz števila naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov po zavarovanih območjih, in površina nadzora, ki jo pokriva posamezni nadzornik (*podatki iz Evidence izdanih pooblastil za naravovarstvene in prostovoljne nadzornike, MNVP, 2023).

Zavarovano območje	Število NN*	Število PN*	Površina parka [ha]	Površina nadzora na NN [ha]	Površina nadzora na osebo (NN in PN) [ha]
Kozjanski regijski park	4	0	20309	5077,3	5077,3
Krajinski park Drava	0	2	2169	/	1084,5
Krajinski park Goričko	3	0	46268	15422,7	15422,7
Krajinski park Kolpa	1	2	4332	4322,0	1444,0
Krajinski park Ljubljansko barje	1	1	13505	13505,0	6752,5
Krajinski park Sečoveljske soline	2	1	673	336,5	224,3
Krajinski park Strunjan	4	2	429	107,3	71,5
Krajinski park Tivoli, Rožnik, Šišenski hrib	5	0	460	92,0	92,0
Naravni rezervat Škocjanski zatok	3	5	123	41,0	15,4
Notranjski regijski park	1	0	22282	22282,0	22282,0
Krajinski park Debeli rtič	3	0	337	112,3	112,3
Park Škocjanske jame	8	44	401	50,1	7,7
Triglavski narodni park	20	0	83985	4199,3	4199,3
Krajinski park Radensko polje	1	0	1497	1497	1497
Vsota	55	57	195273	3550,4	1743,5

3. IZVAJALCI NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI

Na podlagi 156. člena ZON neposredni nadzor v naravi zagotavljajo (1) upravljalci ZO na zavarovanih območjih, (2) ministrstvo zunaj zavarovanih območij in (3) osebe javnega prava, ki so ustanovljene z namenom usmerjanja trajnostnega gospodarjenja naravnih dobrin na območjih teh dobrin. Omenjene inštitucije zagotavljajo izvajanje neposrednega nadzora v naravi s sklenitvijo delovnih ali drugih ustreznih pogodb z naravovarstvenimi in prostovoljnimi nadzorniki v skladu z zakonom.

3.1. Neposredni nadzor v zavarovanih območjih

V skladu z drugim odstavkom 113. člena ZON dejavnosti javne službe ohranjanja narave opravljajo organizacije, pristojne za naravo in upravljalci ZO. Slednji na področju ohranjanja narave izvršujejo z zakoni določene naloge, ki so v javnem interesu. Na podlagi 133. člena ZON del teh nalog izvajajo kot javne službe, hkrati pa so jim dana javna pooblastila za izvajanje nekaterih specifičnih nalog, ki so praviloma v pristojnosti države. Ena od teh nalog je tudi izvajanje nadzora na ZO, za katere imajo

pooblastila koncesionarji in upravljavci ZO, ki so organizirani kot javni zavodi po Zakonu o zavodih⁹ (v nadaljevanju ZZ). Pomembna naloga upravljavcev ZO je tudi sodelovanje ZO pri izvajanju ukrepa varstva sestavin biotske raznovrstnosti na ekološko pomembnih območjih in posebnih varstvenih območjih v ZO in izven njega, če so ta območja območno povezana z ZO. Na ta način lahko določena ZO izvajajo neposredni nadzor v naravi tudi izven ZO, če je v aktu o ustanovitvi tako določeno.

V skladu s prvim odstavkom 156. člena ZON neposredni nadzor na ZO zagotavljajo upravljavci ZO. Z aktom o ustanovitvi pa se lahko za izvajanje neposrednega nadzora na ZO, ki jih je ustanovila lokalna skupnost, pooblasti tudi redarstvo, ki deluje v okviru občinske ali skupne občinske uprave.

3.2. Naravovarstveni nadzor izven zavarovanih območij

ZON v drugem odstavku 156. člena določa, da neposredni nadzor zunaj ZO zagotavlja ministrstvo in upravljavci ZO, če jim tako nalaga akt o razglasitvi (npr. vplivna območja ZO, območja Natura 2000, ki so lokacijsko v in izven ZO). MNVP zagotavlja izvajanje naravovarstvenega nadzora s sklenitvijo delovnih ali drugih ustreznih pogodb z naravovarstvenimi nadzorniki v skladu z zakonom. Predpiše tudi načine in pogoje za organizacijsko, vsebinsko ter teritorialno usklajeno izvajanje naravovarstvenega nadzora.

Za razliko od ZO, velja zunaj ZO splošni varstveni režim po ZON ter varstvena režima za zavarovane živalske in rastlinske vrste, ni pa predpisanih posebnih varstvenih režimov.

Za naravne vrednote Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot¹⁰ določa varstvene in razvojne usmeritve, podrobni varstveni režim pa ni predpisan, saj veljajo splošni in drugi varstveni režimi na podlagi ZON. Naravne vrednote so pogosto površinsko majhne in zato še bolj ranljive za pritiske in posege. Iz Registra naravnih vrednot lahko razberemo podatek, da je skupna površina območij naravnih vrednot brez jam v Sloveniji 2.472 km². Neposredni nadzor je vzpostavljen le na 500 km² (20,2 %) naravnih vrednot znotraj ZO, na preostalih 1972 km² (79,8 %) neposrednega nadzora trenutno še ni vzpostavljen, vendar se predvideva izvajanje nadzora v sklopu širitve mreže nadzornikov izven zavarovanih območij na podlagi 155. in 156. člena ZON. Naravovarstveni nadzorniki namreč morajo ob vsakem času preprečiti prekrške po ZON in po predpisih, izdanih na podlagi ZON, ter ukrepati in uporabiti z zakonom določena pooblastila, če grozi nevarnost uničenja ali poškodovanja naravne vrednote, sestavin biotske raznovrstnosti ali zavarovanih območij ali njihovih delov.

3.2.1. OSEBE JAVNEGA PRAVA, ODGOVORNE ZA USMERJANJE TRAJNOSTNEGA GOSPODARJENJA Z NARAVNIMI DOBRINAMI

Osebe javnega prava, ki so ustanovljene z namenom usmerjanja trajnostnega gospodarjenja naravnih dobrin, v skladu s tretjim odstavkom 156. člena ZON, izvajajo neposredni nadzor na

⁹ Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91, 8/96, 36/00 – ZPDZC in 127/06 – ZJZP)

¹⁰ Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10, 23/15 in 7/19)

območjih teh dobrin. Na celotnem območju Republike Slovenije je za usmerjanje gospodarjenja z gozdovi odgovoren Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), za upravljanje z vodotoki Zavod za ribištvo Slovenije (ZZRS) ter za upravljanje voda Direkcija Republike Slovenije za vode (DRSV). Na kmetijskih površinah ni organizacije, ki bi usmerjala trajnostno rabo na kmetijskih območjih, zato je potrebno na teh površinah zagotoviti nadzor v sodelovanju z različnimi organizacijami s tega področja.

Na območjih naravnih dobrin je trenutno neposredni naravovarstveni nadzor zagotovljen le na območju lovišča s posebnim namenom (LPN) Triglav. Upravljavec tega lovišča je po Uredbi o ustanovitvi lovišč s posebnim namenom¹¹ javni zavod Triglavski narodni park (TNP). Območje LPN Triglav je znotraj meja parka, tako da bi se ta nadzor v vsakem primeru opravljal tudi po ZON in Zakonu o Triglavskem narodnem parku¹². Na preostalih loviščih s posebnim namenom, na katerih bi moral skladno z uredbo neposredni nadzor zagotavljati ZGS, se neposredni nadzor v naravi (še) ne izvaja.

Kršitve po ZON se v določenih vsebinah lahko dobro prekrivajo z nalogami nadzornimi službami zgoraj navedenih javnih inštitucij, ki jih imajo na podlagi svoje zakonodaje. V prilogi tega dokumenta je v preglednici 4 prikazan seznam vsek kršitev iz ZON in vsebinski presek s pristojnostmi gozdarskega nadzornika, vodovarstvenega nadzornika, ribiškega in rečnega čuvaja ter NN in Inšpektorata za naravne vire in prostor. Ta presek ne predstavlja dejanskih pristojnosti, saj so le te omejene za vsako službo posebej in v glavnem nimajo oziroma imajo zelo majhna pooblastila vezana na določila iz ZON. Zato se na podlagi obstoječega stanja rešitev za učinkovit neposredni nadzor v naravi, nakazuje v smeri usposabljanja zaposlenih po teh organizacijah za naravovarstvene nadzornike ali pa se tem nadzornikom dodajo pooblastila po ZON.

3.2.1.1. Gozdarski nadzor - Zavod za gozdove Slovenije

Vsebino gozdarskega nadzora določa 77.a člen Zakona o gozdovih¹³ (v nadaljevanju ZG). Delavci ZGS (v nadaljevanju besedila gozdarski nadzorniki), ki jih za to pooblasti minister, pristojen za gozdarstvo in imajo pooblastila prekrškovnega organa po zakonu, ki ureja prekrške, opravljajo poleg inšpektorjev neposredni nadzor nad izvajanjem določb prvih odstavkov 18. in 25. člena, prvega in četrtega odstavka 37. člena ter prvega in tretjega odstavka 40. člena ZG in na njihovi podlagi izdanih predpisov ter določb drugih predpisov, ki urejajo nabiranje gob, plodov, zelnatih rastlin in njihovih delov, ki zajema:

- ugotavljanje kršitev glede zmanjševanja ravnosti sestoja ali rodovitnosti rastišča, stabilnosti ali trajnosti gozda oziroma ogrožanja njegovega obstoja, namena ali funkcij, ki se med drugim

¹¹ Uredba o ustanovitvi lovišč s posebnim namenom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 117/04, 38/14, 58/22, 137/22 in 162/22)

¹² Zakon o Triglavskem narodnem parku (Uradni list RS, št. 52/10, 46/14 – ZON-C, 60/17, 82/20 in 18/23 – ZDU-10)

¹³ Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16 – ZGGLRS in 77/16)

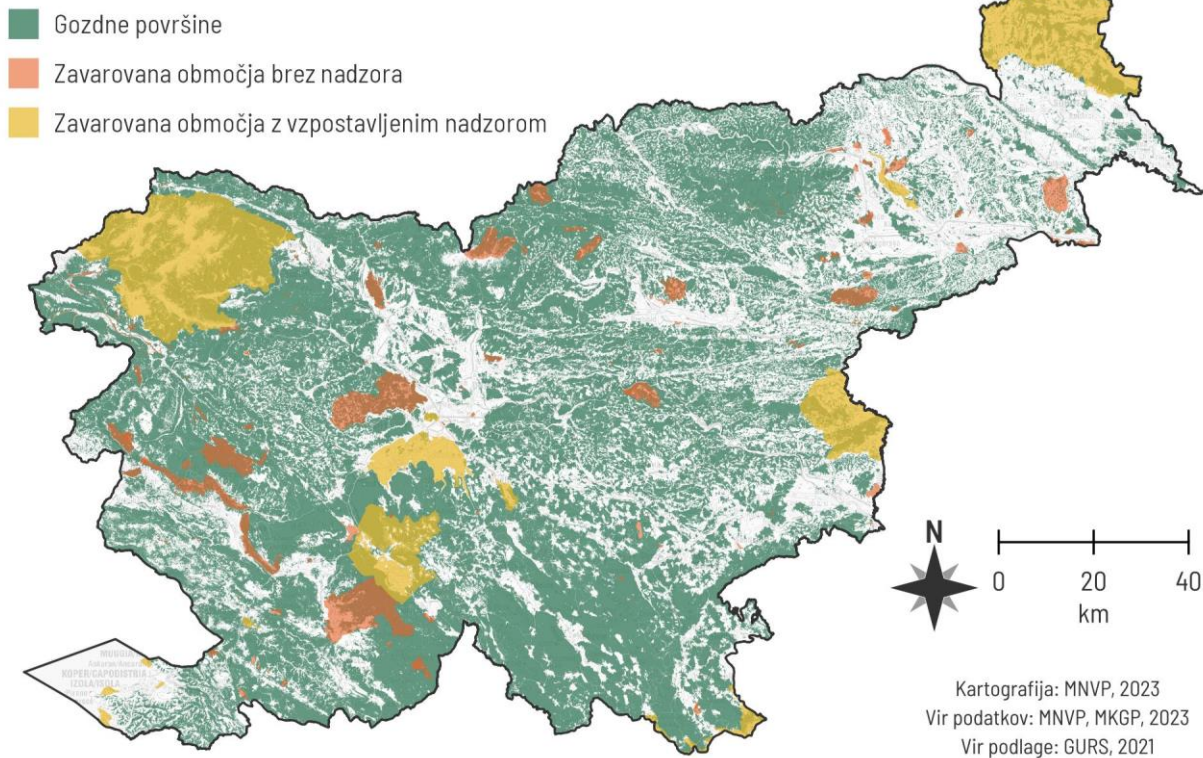
- povzročajo tudi z zasekovanjem, lupljenjem, zarezovanjem, zažiganjem drevja in grmovja, odvažanjem in zastrupljanjem zemlje, ogrožanjem bivališč živali;
- ugotavljanje kršitev glede omejitev in prepovedi nabiranja živali, plodov, gob in rastlin;
 - ugotavljanje kršitev glede rekreativnega nabiranja gob, plodov, zelnatih rastlin in njihovih delov;
 - ugotavljanje kršitev glede vožnje v gozdu;
 - ugotavljanje kršitev, ki bi zmanjšale ali preprečile uporabo gozdnih prometnic oziroma povečale stroške njihovega vzdrževanja;
 - opozarjanje oseb na dejanja, ki škodijo gozdu.

Med opravljanjem zakonsko določenih nalog je gozdarski nadzornik uradna oseba ter ima službeni znak, službeno izkaznico in predpisano službeno obleko. Gozdarski nadzorniki imajo pravico od osebe, ki ne spoštuje določb tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov, zahtevati in dobiti na vpogled osebno izkaznico ali drugo javno listino, s katero se dokazuje istovetnost te osebe. Gozdarski nadzorniki lahko tudi fotodokumentirajo potek kršitve in kršilca zaradi dokazovanja storitve prekrška. Gozdarski nadzorniki imajo pravico izdati plačilni nalog osebi, ki stori prekršek iz 5., 13., 23., 24. in 27. točke prvega odstavka 79. člena in 3. točke tretjega odstavka 81. člena ZG. Minister, pristojen za gozdarstvo, predpiše podrobnejše določbe o službenem znaku, izkaznici in službeni obleki gozdarskih nadzornikov.

Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) v okviru svojega programa dela že več let opravlja naloge namenjene gozdarskemu nadzoru, ki pa do sedaj niso bile formalizirane (neformalni gozdarski nadzor). ZGS je v tem obdobju beležil in opozarjal kršitelje na aktivnosti v gozdovih, kot so: vožnja v naravnem okolju, odlaganje odpadkov v gozdovih, prekomerno nabiranje gob, plodov in rastlin, kampiranje v gozdovih, prekomerna uporaba gozdnih prometnic, obiskovanje in druge nedovoljene aktivnosti v gozdnih rezervatih oziroma bistven vpliv na ekološke in proizvodne funkcije gozdov. Pri tem ni uporabljal službenega znaka, službene izkaznice in službene obleke gozdarskih nadzornikov predpisane s Pravilnikom o službenem znaku, izkaznici in službeni obleki gozdarskih nadzornikov¹⁴. Zaposleni so pri neformalnem gozdarskem nadzoru uporabljali službeno obleko ZGS (varovalno sredstvo) z logotipom, v letu 2020 pa tudi službeno izkaznico ZGS. Intenzivnejše delo na neformalnem gozdarskem nadzoru se je pričelo izvajati v letu 2018. Tako je bilo po podatkih ZGS v letu 2022 na gozdarskem nadzoru opravljenih 11.355 neto ur dela, kar je 14 % več kot v letu 2021 (9196 ur). Prav tako pa se je v letu 2022 v okviru projekta Pohorka izvajal gozdarski in naravovarstveni nadzor na območju Pohorja kot vzorčni model nadzora. V času nadzora so delavci ZGS zaznali 254 kršitev in opravili 343 ur nadzora.

¹⁴ Pravilnik o službenem znaku, izkaznici in službeni obleki gozdarskih nadzornikov (Uradni list RS, št. 93/10)

Območja nadzora Zavoda za gozdove Slovenije

Slika 5: Območja nadzora Zavoda za gozdove Slovenije. Gozdarski nadzorniki so pristojni za nadzor nad vsemi gozdnimi površinami v državi, na zavarovanih območjih, kjer je že vzpostavljen naravovarstveni nadzor, pa pri nadzoru sodelujejo z naravovarstvenimi nadzorniki.

3.2.1.2. Morski in rečni nadzor - Direkcija Republike Slovenije za vode

Vodovarstveni nadzor je urejen z Zakonom o vodah¹⁵ (v nadaljevanju ZV-1). Vodovarstveni nadzor izvajajo morski in rečni nadzorniki (vodovarstveni nadzorniki) (6. točka drugega odstavka 161. člena in prvi odstavek 177. člena ZV-1) na podlagi podeljenega javnega pooblastila, organizirani pri izvajalcu javne službe urejanja voda v okviru sklenjenih delovnih ali drugih ustreznih pogodb.

V Sloveniji se urejanje voda izvaja po principu obvezne gospodarske javne službe s podelitvijo koncesije. Podzakonski akt, ki ureja to področje, je Uredba o spremembah Uredbe o načinu izvajanja obveznih državnih gospodarskih javnih služb na področju urejanja voda in o koncesijah teh javnih služb¹⁶ (v nadaljevanju uredba). V uredbi nastopa Republika Slovenija kot koncedent, naloge v

¹⁵ Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15 in 65/20)

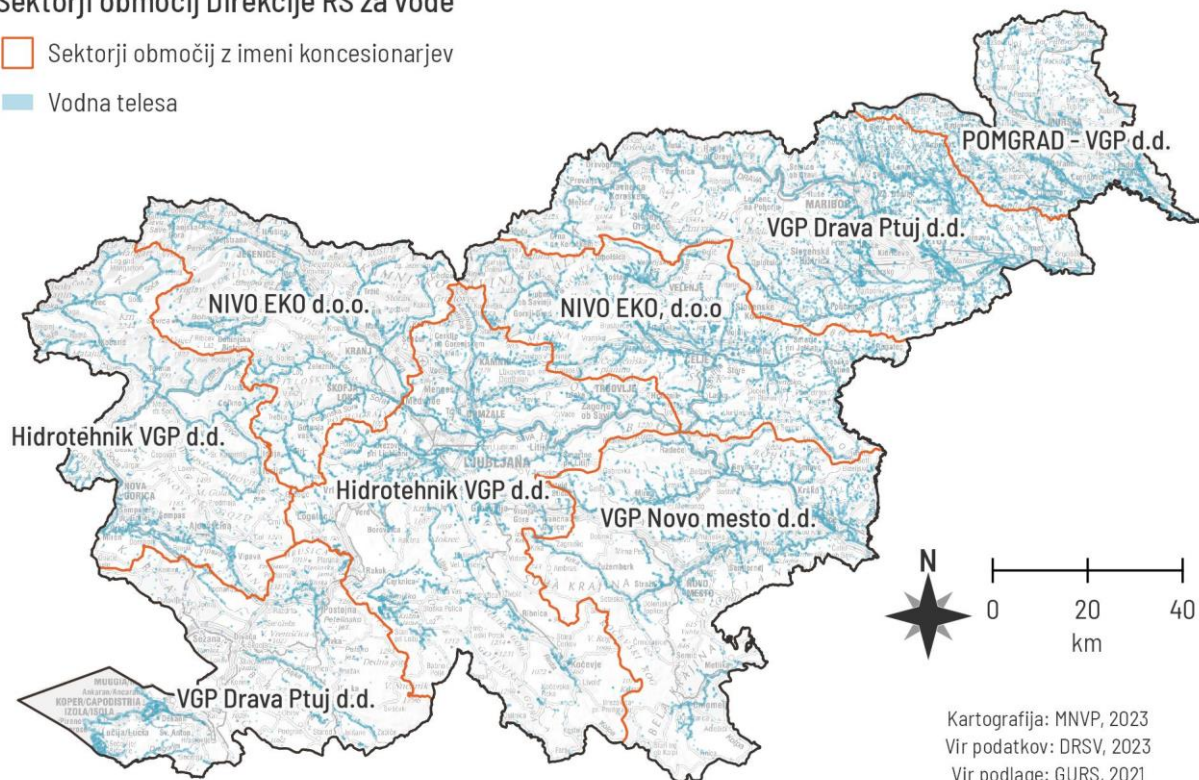
¹⁶ Uredba o načinu izvajanja obveznih državnih gospodarskih javnih služb na področju urejanja voda in o koncesijah teh javnih služb (Uradni list RS, št. 109/10, 98/11, 102/12, 89/14 in 47/17)

njenem imenu izvaja Direkcija Republike Slovenije za vode. DRSV izvaja spremljanje izvajanja koncesije. Koncesionar je pravna ali fizična oseba, ki izvaja gospodarske javne službe na področju urejanja voda na podlagi podeljene koncesije za obdobje sedmih let. Javna služba se izvaja na ozemlju celotne Slovenije in sicer na osmih območjih:

1. zgornja Sava (koncesionar – konzorcij družb NIVO EKO, dejavnosti v ekologiji, d.o.o. (vodilni partner), HNG Hidrotehnika, nizke in komunalne gradnje, d.o.o. in EHO PROJEKT, erozija, hudournišтво, okolje, d.o.o.),
2. srednja Sava (koncesionar – HIDROTEHNIK Vodnogospodarsko podjetje d.d.),
3. spodnja Sava (koncesionar – INFRA d. o. o. izvaja koncesijo znotraj območij državnih lokacijskih načrtov za hidroelektrarne na spodnji Savi, podjetje VGP Novo mesto, d. d., pa na preostalem območju),
4. Savinja (koncesionar – NIVO EKO d.o.o.),
5. porečje Drave (koncesionar – DRAVA VGP Ptuj d.o.o.),
6. porečje Mure (koncesionar – Pomgrad – VGP d.d.),
7. porečje Soče (koncesionar – HIDROTEHNIK Vodnogospodarsko podjetje d.d.),
8. povodje jadranskih rek z morjem (koncesionar – DRAVA VGP Ptuj d.o.o.).

Sektorji območij Direkcije RS za vode

- Sektorji območij z imeni koncesionarjev
- Vodna telesa

Slika 6: Sektorji območij upravljanja voda v RS z navedenimi koncesionarji, ki so zadolženi za izvajanje javne službe na posameznih območjih.

Pri izvajanju javnih služb morajo biti upoštevane določbe predpisov s področij urejanja voda, varstva okolja, ohranjanja narave, ribištva in lovstva, urejanja prostora in graditve objektov, ki se nanašajo na dejavnost javnih služb (tretji odstavek 9. člena Uredbe). Ena od obveznih javne službe, ki jo morajo koncesionarji zagotavljati, je tudi izvajanje vodovarstvenega nadzora.

Naloge vodovarstvenega nadzornika (178. člen ZV-1) so:

- neposredno spremljanje stanja voda in vodnega režima,
- nadzor nad izvajanjem prepovedi,
- ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah prepovedi iz tega zakona, na njegovi podlagi izdanimi predpisi in drugimi predpisi s področja varstva okolja, ki se nanašajo na obremenjevanje voda,
- opozarjanje oseb na predpisana ravnanja v zvezi z obremenjevanjem voda.

Vodovarstveni nadzornik ima v skladu z 179. členom ZV-1 pravico do neoviranega dostopa na vodno ali priobalno zemljišče in vstopa v vodne objekte ali naprave, namenjene posebni rabi vode in od lastnikov, drugih uporabnikov ali upravljavcev vodnih objektov ali naprav zahtevati in dobiti na vpogled dokument, s katerim lahko ugotovi istovetnost osebe, akte o pridobljeni vodni pravici oziroma evidentirani posebni rabi vode in dokumentirati kršitev določb tega zakona ali na njegovi podlagi izdanimi predpisi. Vodovarstveni nadzornik pri opravljanju nalog vodovarstvenega nadzora samostojno vodi postopek in odloča o prekrških v prekrškovnem postopku v skladu z ZP-1. Kadar so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, mora vodovarstveni nadzornik zavarovati kraj storitve kaznivega dejanja in sledove ter takoj obvestiti policijo. Policistu mora takoj navesti vsa dejstva in druge okoliščine primera ter izročiti dokaze, ki jih je pridobil.

Leta 2008 je bila z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o vodah uvedena tudi možnost izvajanja nadzora s strani prostovoljnih vodovarstvenih nadzornikov, vendar ta oblika nadzora še ni vzpostavljena. Prostovoljni vodovarstveni nadzornik bo moral v skladu z 180.a členom ZV-1 pridobiti pooblastilo in se prijaviti pri upravljavcu javne službe na območju, na katerem namerava izvajati prostovoljni nadzor.

Glede na naloge in pooblastila vodovarstvenih nadzornikov bi bilo smiselno to obliko nadzora organizacijsko in teritorialno uskladiti z neposrednim nadzorom v naravi. Vodovarstveni nadzorniki bi se lahko v sistem neposrednega nadzora v naravi vključili na podoben način, kot je bilo že predvideno za gozdarske nadzornike ZGS. Vodovarstveni nadzorniki bi morali opraviti usposabljanje in izpit ter pridobiti pooblastilo po ZON.

3.2.1.3. Ribiškočuvajska služba - Zavod za ribištvo Slovenije in Ribiška zveza Slovenije

Po 60. členu Zakona o sladkovodnem ribištvu¹⁷ (v nadaljevanju ZSRib) je izvajalec ribiškega upravljanja dolžan organizirati ribiškočuvajsko službo v takšni meri, da so vse vode ribiškega okoliša nadzorovane. Ribiške okoliše in njihove meje definira Uredba o določitvi meja ribiških območij in ribiških okolišev v Republiki Sloveniji¹⁸. Za izvajanje ribiškega upravljanja v ribiških okoliših lahko država podeli koncesijo, če koncesionar izpolnjuje predpisane pogoje 30. člena ZSRib. Če koncesija ni podeljena je začasni upravljevalec Zavod za ribištvo Slovenije (29. člen in 45. člen ZSRib). ZZRS na podlagi 45. člena izvaja tudi stalno upravljanje v vodah posebnega pomena določenih z Uredbo o določitvi voda posebnega pomena ter načinu izvajanja ribiškega upravljanja v njih¹⁹, v kateri je navedeno, da mora tudi v teh vodah zagotoviti izvajanje ribiškočuvajske službe.

Ribiški čuvaj je lahko vsak polnoleten državljan Republike Slovenije, ki ima že tri leta izpit za ribiča in ima opravljeno strokovno usposabljanje in izpit za ribiškega čuvaja. Poleg tega ima lahko na podlagi tretje točke 60. člena ZSRib tudi pooblastila prekrškovnega organa, če ima opravljen izpit – preizkus znanja, ki zajema izvrševanje pooblastil po Zakonu o prekrških (ZP-1) in ima kot pooblaščenca uradna oseba prekrškovnega organa za vodenje postopka in izdajo plačilnega naloga najmanj peto raven izobrazbe ter za izdajo odločb o prekršku najmanj šesto ali sedmo raven visokošolske izobrazbe. Ribiški čuvaj je med opravljanjem zakonsko določenih nalog uradna oseba in nosi službeno izkaznico ter značko. Pristojnost ribiškega čuvaja je vezana na njegovo pogodbo s posameznimi izvajalci ribiškega upravljanja. Ribiški čuvaj torej lahko opravlja ribiškočuvajsko službo v več ribiških okoliših, vendar mora imeti za to sklenjeno pogodbo za opravljanje ribiškočuvajske službe z vsemi izvajalci ribiškega upravljanja teh okolišev.

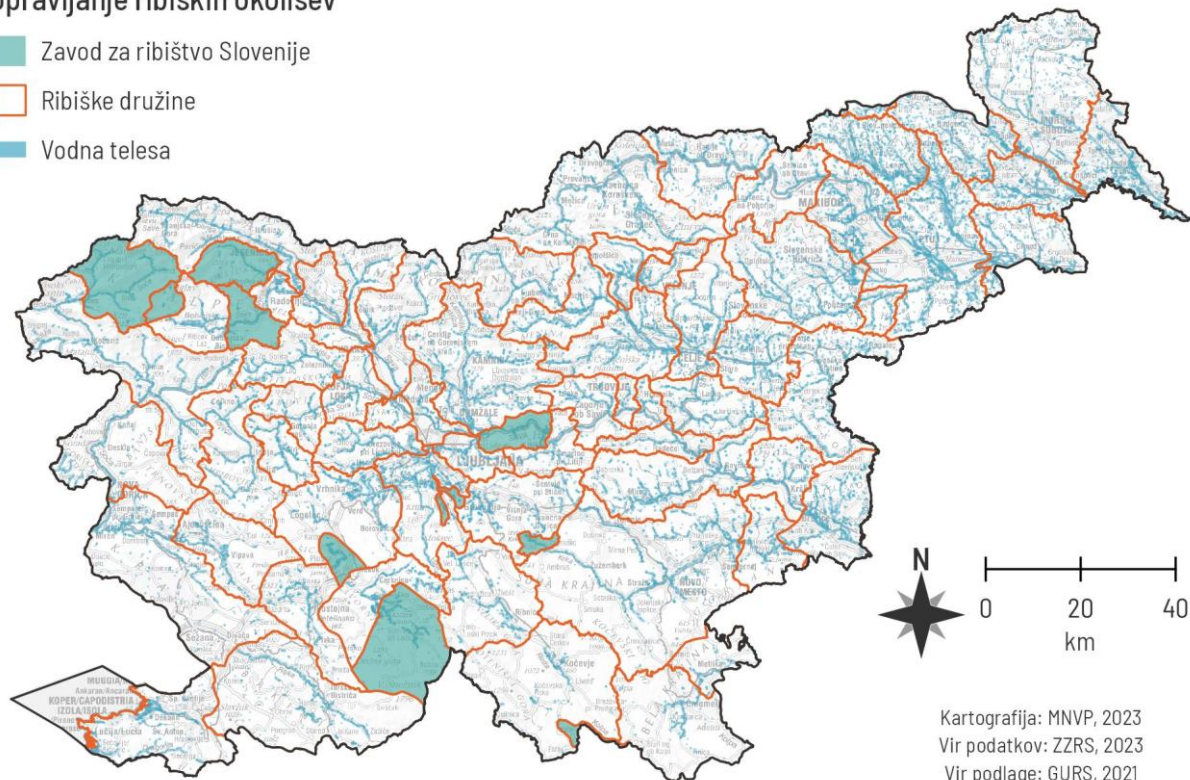
¹⁷ Zakon o sladkovodnem ribištvu (Uradni list RS, št. 61/06)

¹⁸ Uredba o določitvi meja ribiških območij in ribiških okolišev v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 52/07)

¹⁹ Uredba o določitvi voda posebnega pomena ter načinu izvajanja ribiškega upravljanja v njih (Uradni list RS, št. 52/07)

Upravljanje ribiških okolišev

- Zavod za ribištvo Slovenije
- Ribiške družine
- Vodna telesa

Slika 7: Prikaz upravljanja ribiških okolišev s strani ribiških družin in Zavoda za ribištvo Slovenije.

Naloge ribiškočuvajske službe (61. člen ZSRib) so:

- nadzor nad ribolovom,
- nadzor nad ribolovnimi dovolilnicami, plenom in ribiškimi pripravami,
- pomoč in nasveti ribičem,
- obveščanje centra za obveščanje ob poginih rib,
- spremljanje posegov iz 19. člena tega zakona,
- evidentiranje in obveščanje izvajalca ribiškega upravljanja o nenapovedanih posegih na vodnih in priobalnih zemljiščih ribiškega okoliša,
- sprotno vodenje evidence in mesečno poročanje o opravljanju ribiškočuvajske službe na način in v obliki, kot ju predpiše minister ter
- obveščanje ribiškega inšpektorja oz. inšpektorice.

Naloge ribiškega čuvaja zajemajo predvsem terenski nadzor, zato je zanje ključno vodenje poročil kontrolnih obhodov v revirjih. Poročilo se vodi v pisni ali elektronski obliki.

Zakonska opredelitev ukrepov (pooblastil) ribiških čuvajev je zapisana v 62. členu ZSRib. Ribiški čuvaj sme zaradi nadaljnjega postopka dokazovanja prekrška ribiča, ki je lovil na prepovedan način, ribolovne priprave in uplenjene ribe tudi fotografirati ali posneti. Pri izvajanju svojih nalog sme ribiški čuvaj pregledati ribolovno dovolilnico in listine za ugotovitev istovetnosti ribiča, ki lovi ribe ali se zadržuje ob vodi s priborom za ribolov. Na zahtevo ribiškega čuvaja je ribič dolžan pokazati ribolovni pribor, vabo, s katero ribari, uplenjene ribe in vsebino ribiške torbe. Ribiški čuvaj sme odvzeti ribolovno dovolilnico ribiču, ki lovi na prepovedan način.

3.2.1.4. Lovskočuvajska služba - lovske organizacije

Na podlagi Zakona o lovstvu in divjadi²⁰ (v nadaljevanju ZDLov-1) je upravljavec dolžan zagotoviti nadzor na celotni površini lovišča oziroma lovišča s posebnim namenom (v nadaljevanju LPN) z organiziranjem lovskočuvajske službe. Temeljne naloge lovskočuvajske službe v LPN oziroma lovišču so:

- terenski nadzor nad spoštovanjem določil iz četrtega, petega in šestega odstavka 32. člena, drugega in četrtega odstavka 33. člena, prvega in tretjega odstavka 35. člena, 38. člena, 40. člena, prvega odstavka 41. člena, prvega odstavka 43. člena, prvega odstavka 45. člena, prvega odstavka 46. člena, drugega in tretjega odstavka 60. člena ter drugega odstavka 62. člena tega zakona;
- tekoče obveščanje koncesionarja, lovske inšpekcije in ZGS o opažanjih v zvezi z divjadjo in dogajanjem v okolju divjadi;
- pomoč pri opravljanju sistematičnih opazovanj in pri zbiranju različnih podatkov o divjadi, njenem okolju in njunih medsebojnih odnosih;
- pomoč pri opravljanju biotehničnih del v življenjskem okolju divjadi, krmljenju divjadi, strokovno pravilnem opravljanju lova in drugih ukrepov v skladu s koncesijsko pogodbo;
- pomoč pri delih za preprečevanje in zniževanje škod od divjadi;
- opravljanje odstrela v skladu z odločbo iz drugega odstavka 42. člena;
- sodelovanje z lovsko inšpekcijo in ZGS.

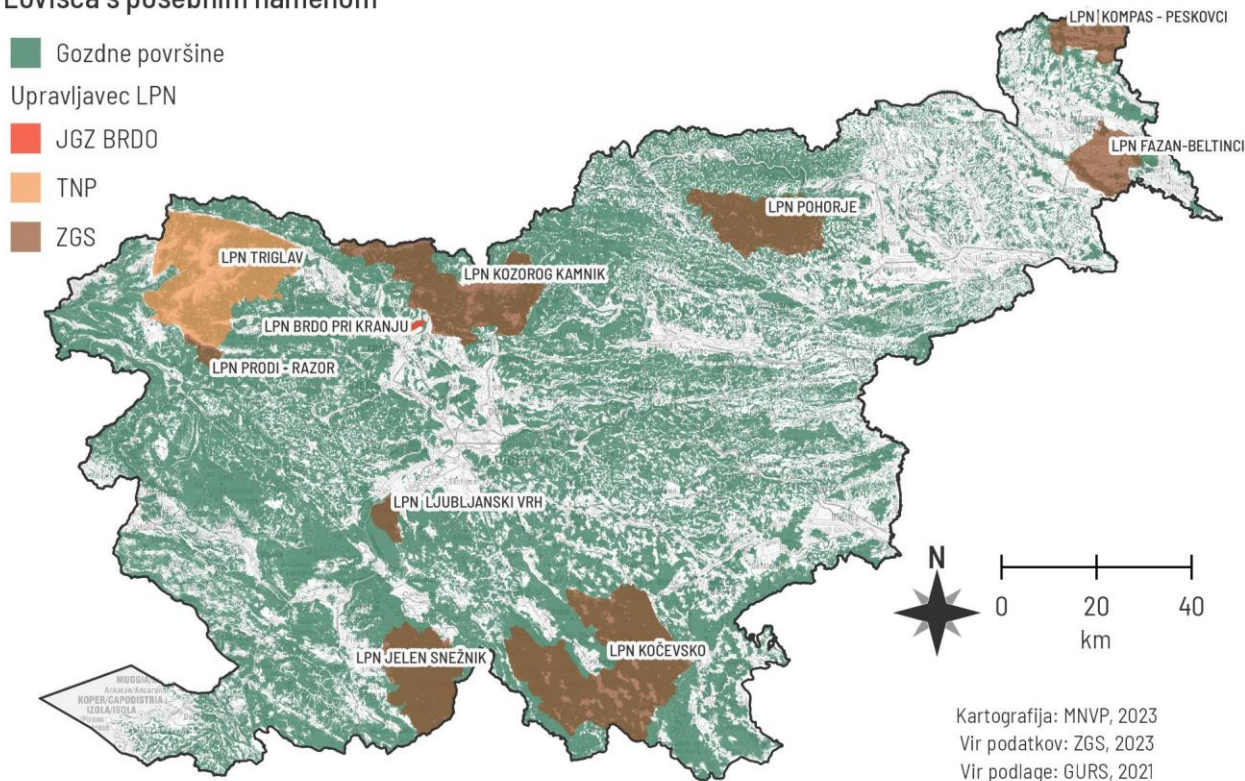
Lovski čuvaj mora v skladu z ZDLov-1 voditi dnevnik o nadzoru, ki se vodi v pisni ali elektronski obliki, obveščati koncesionarja ter ZGS o opažanjih. Pri opravljanju službe mora na vidnem mestu nositi pripet znak lovskega čuvaja ter imeti pri sebi službeno izkaznico. Lovski čuvaji morajo poznati tudi druge predpise oziroma naloge, ki so določene v drugih zakonskih in podzakonskih aktih, odlokih, pravilnikih, statutih, in sicer: Zakon o zaščiti živali²¹, Zakon o ohranjanju narave, Zakon o

²⁰ Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C, 31/18, 65/20, 97/20 – popr., 44/22 in 158/22)

²¹ Zakon o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 38/13 – uradno prečiščeno besedilo, 21/18 – ZNOrg, 92/20 in 159/21)

orožju²², Zakon o veterinarskih merilih skladnosti²³, Pravilnik o uporabi lovskih psov v loviščih²⁴, Odlok o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah²⁵, Uredbo o ustanovitvi lovišč s posebnim namenom v Republiki Sloveniji in drugo.

Lovišča s posebnim namenom

Slika 8: Upravljalci lovišč s posebnim namenom. Lovskočuvajska služba deluje v LPN-jih Zavoda za gozdove Slovenije.

Pomemben akt, ki ureja področje lovskočuvajske službe, je tudi Pravilnik o organizaciji lovskočuvajske službe, o vsebini in pogojih za opravljanje izpita za lovskega čuvaja ter obliki izkaznice in

²² Zakon o orožju (Uradni list RS, št. 23/05 – uradno prečiščeno besedilo, 85/09, 125/21 in 105/22 – ZZNŠPP)

²³ Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Uradni list RS, št. 93/05, 90/12 – ZdZPVHVVR, 23/13 – ZZZiv-C, 40/14 – ZIN-B in 22/18)

²⁴ Pravilnik o uporabi lovskih psov v loviščih (Uradni list RS, št. 98/02)

²⁵ Odlok o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Uradni list RS, št. 110/04, 197/20, 58/22 in 137/22)

službenega znaka²⁶. Ta vsebinsko določa organizacijo lovsko čuvajske službe, pogoje in način za opravljanje izpita ter predpise, obliko službene izkaznice in službenega znaka.

V času, ko lovski čuvaji opravljajo službo, imajo status uradne osebe, niso pa pooblašteni za odločanje o prekrškovnih zadevah po ZP-1. Postopek pred prekrškovnim organom vodi in v njem odloča z zakonom ali podzakonskim aktom pooblaščen uradna oseba tega organa, se pravi pristojni lovski inšpektor ali sodišče. Lovski čuvaj na podlagi ugotovljenih dejstev prekrška po uradni dolžnosti poda pisni predlog (torej je predlagatelj) pristojnim organom, ki so s posebnimi predpisi pooblašteni za odločanje o prekrških, to so sodstvo, inšpekcija in policija.

Pooblastila lovskega čuvaja so navedena v ZDLov-1 v prvem odstavku 73. člena. Orožje sme lovski čuvaj uporabiti le v samoobrambi (skrajni sili) in v skladu s predpisi. V drugem odstavku 73. členu ZDLov-1 je navedeno tudi, da sme lovski čuvaj ob nenadnih, nepredvidenih dogodkih v primerih, ko bi zaradi obveščanja pristojnega organa za notranje zadeve oziroma lovskega inšpektorja z odlašanjem takojšnjega ukrepanja nastala nevarnost za zdravje in življenje ljudi, ukrepati po lastnem preudarku. Če strnemo zgoraj opisana pooblastila, ki jih lovski čuvaji izvajajo zoper osebe (kršitelje), so to: ustavitev osebe, ugotavljanje identitete, začasen odvzem orožja ali lovskih priprav, privedbe in zahtevo po izročitvi predmetov, ki so v prtljagi oziroma v vozilu. Pred samo izvedbo določenih pooblastil mora lovski čuvaj v dani situaciji ugotoviti dejansko stanje in na podlagi pooblastil sprejeti odločitev, katero zakonsko pooblastilo je v dani situaciji sorazmerno glede na uspešno izvedbo naloge. Ukrep je odvisen od vrste kršitve in posledice, pri tem pa mora upoštevati vrsto načel, med njimi tudi najpomembnejše pravico, to je načelo spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je, kot ena izmed pravic, zapisana tudi v URS. Lovski čuvaj je uradna oseba, zato jim pri izvajanju nalog nadzora lovišča pripadajo posebne pravice in dolžnosti.

²⁶ Pravilnik o organizaciji lovsko-čuvajske službe, o vsebini in pogojih za opravljanje izpita za lovskega čuvaja ter obliki izkaznice in službenega znaka (Uradni list RS, št. 120/05, 79/06, 17/11 in 46/16)

4. OBMOČJA NATURA 2000 IN IZVAJANJE NADZORA NAD UKREPI IZ PUN 2023-2028

Natura 2000 je evropsko ekološko omrežje, namenjeno ohranjanju biotske raznovrstnosti, ki temelji na Direktivi o pticah²⁷ in Direktivi o habitatih²⁸. Cilj območij Natura 2000 je zaščititi prostoživeče ogrožene ali endemične vrste živali in rastlin, njihova najpomembnejša življenjska okolja in habitatne tipe. Slovenija je obe direktivi implementirala z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)²⁹.

Območja Natura 2000 v slovenskem pravnem redu niso ZO. Omrežje Natura 2000 obsega dobrih 37,5 % ozemlja Slovenije. Območja Natura 2000 se prekrivajo z ZO na 9,1 % državnega ozemlja, od tega imajo na 7,7 % površine ta zavarovana območja tudi urejeno upravljanje in vzpostavljeno službo za neposredni nadzor. Na preostali površini območij Natura 2000, ki niso hkrati tudi zavarovana območja z upravljavcem in nadzorniki – to je kar 29,8 % ozemlja Slovenije – ZON kot izvajalce neposrednega nadzora določa ministrstvo oziroma osebe javnega prava, ki so ustanovljene z namenom usmerjanja trajnostnega gospodarjenja naravnih dobrin. Ker se ti dve obliki neposrednega nadzora ne izvajata v polnem obsegu, na teh območjih delujejo le pristojne inšpekcijske službe.

Na območjih Natura 2000 zasledujemo konkretne varstvene cilje in ukrepe, ki so zapisani v predlogu Operativnega programa – Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023-2028. Čeprav na teh območjih, v delih, ki ne sovpadajo z ZO, poseben varstveni režim ni določen, je doseganje zastavljenih ciljev brez okrepljenega nadzora nemogoče.

Predlog Programa upravljanja območij Natura 2000 2023-2028 obsega 200 ukrepov neposrednega nadzora v naravi znotraj ZO in izven le-teh. Znotraj ZO določa ukrepe vsem upravljavcem ZO, izven pa Policiji, MNVP ter ZGS. Izmed določenih ukrepov jih 15 določenih kot prioriteta 1, kar pomeni, da je ukrepanje potrebno v roku dveh let, v nasprotnem primeru bo prišlo do bistvenega poslabšanja ohranitvenega stanja.

²⁷ Direktiva Sveta o ohranjanju prosto živečih ptic (79/409/EGS) - Direktiva o pticah

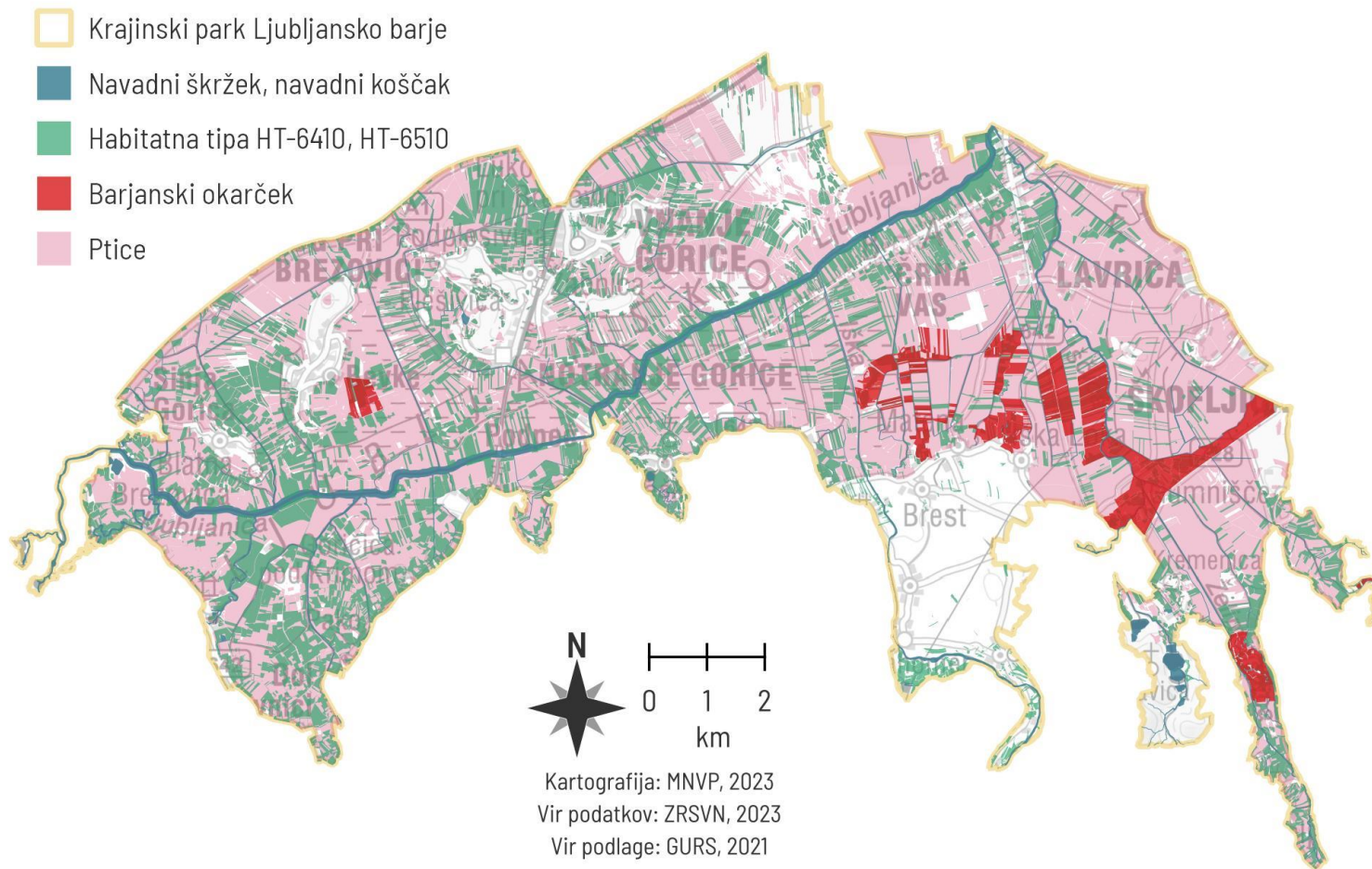
²⁸ Direktiva Sveta o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (92/43/EGS) - Direktiva o habitatih

²⁹ Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18)

Preglednica 2: Pregled varstvenih ciljev, določenih v predlogu PUN 2023-2028 (prioriteta 1), za doseganje katerih je eden izmed varstvenih ukrepov tudi izvajanje nadzora.

Odgovorni nosilec ukrepa	Območje Natura 2000	Vrsta / habitatni tip	Varstveni cilj	Varstveni ukrep
Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje	Ljubljansko barje	barjanski okarček (<i>Coenonympha oedippus</i>)	velikost habitata se obnovi na 6-26 ha	izvajati neposredni nadzor
	Ljubljansko barje	kosec (<i>Crex crex</i>)	ekstenzivni travniki - mokrotni	izvajati neposredni nadzor
	Ljubljansko barje	navadni koščak (<i>Austropotamobius torrentium</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje površinskih vod	izvajati neposredni nadzor
	Ljubljansko barje	navadni škržek (<i>Unio crassus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje površinskih vod	izvajati neposredni nadzor
	Ljubljansko barje	nižinski ekstenzivno gojeni travniki	se obnovi na 3000-4000 ha	izvajati neposredni nadzor
	Ljubljansko barje	prepelica (<i>Coturnix coturnix</i>)	ekstenzivni travniki - mokrotni	nadzor preoravanja travnikov v njive
	Ljubljansko barje	rakar (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	brez požiganja trstičja in druge obvodne vegetacije	nadzor nad požiganjem trstič in obrežne vegetacije na območju ribnikov v Dragi pri Igu
	Ljubljansko barje	repaljščica (<i>Saxicola rubetra</i>)	ekstenzivni travniki z visokimi steblikami	nadzor preoravanja travnikov v njive
	Ljubljansko barje	travniki s prevladujočo stožko na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh	se obnovi na 100-400 ha	nadzor preoravanja travnikov v njive
	Ljubljansko barje	travniki s prevladujočo stožko na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh	se obnovi na 100-400 ha	usmerjati vzdrževalna dela na mreži jarkov
Javni zavod Krajinski park Kolpa	Marindol	nižinski ekstenzivno gojeni travniki	se obnovi na 225 ha	nadzor ustrezne rabe travnišč
	Marindol	polnaravna suha travnišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (*pomembna rastišča kukavičevk)	se obnovi na 85 ha	nadzor ustrezne rabe travnišč
Policija	Mura	rakar (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	brez požiganja trstičja in druge obvodne vegetacije	nadzor nad požiganjem trstič in obrežne vegetacije na območju mrtvic
Upravljavac KP Radensko polje	Radensko polje - Viršnica	človeška ribica (<i>Proteus anguinus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje podzemnih vod	izvajati neposredni nadzor

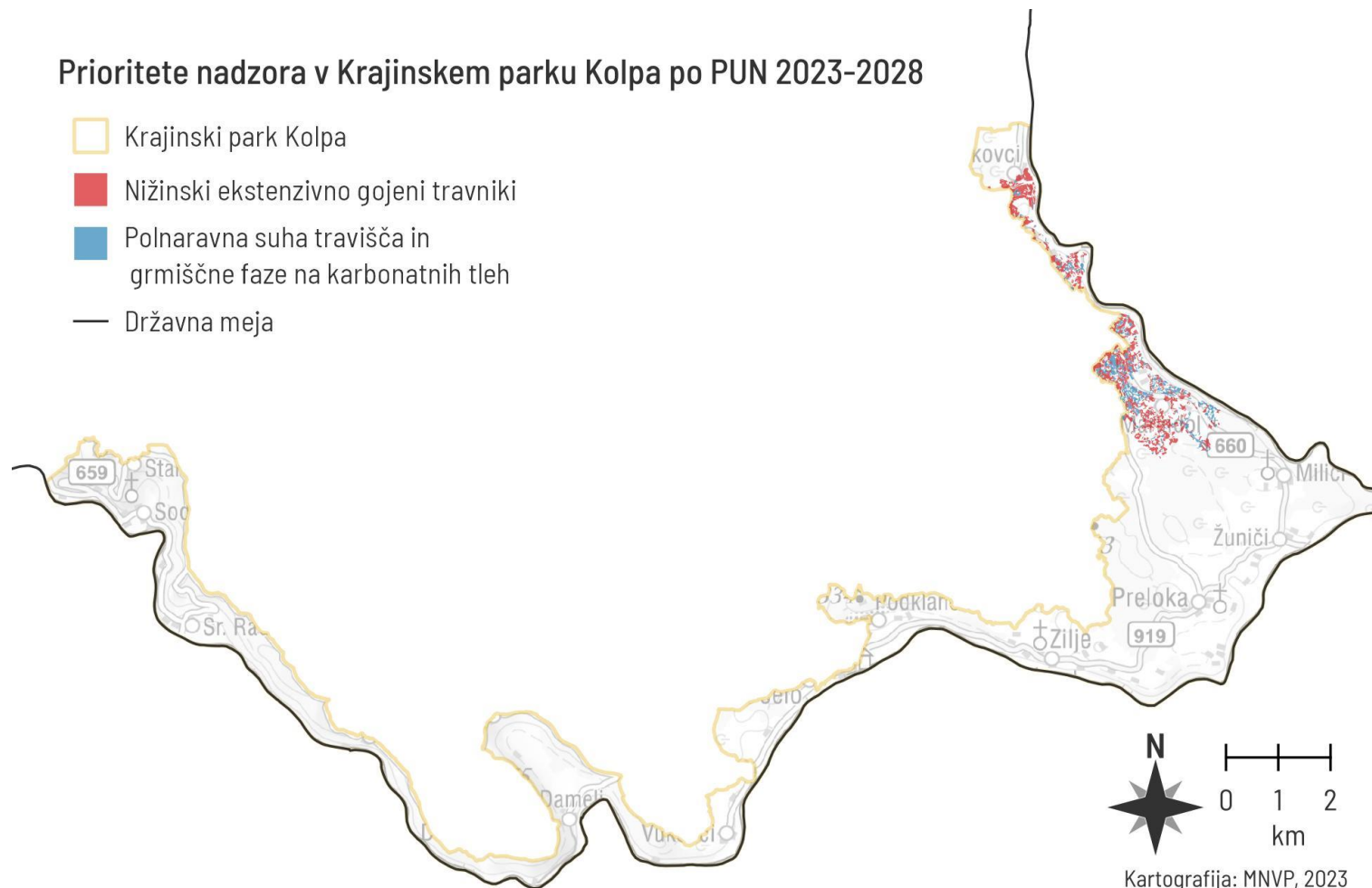
Prioritete nadzora v Krajinem parku Ljubljansko barje po PUN 2023-2028

Slika 9: Pregled prioritete nadzora v naravi v Krajinem parku Ljubljansko barje, glede na ukrepe v PUN za obdobje 2023-2028.

Prioritete nadzora v Krajinskem parku Kolpa po PUN 2023-2028

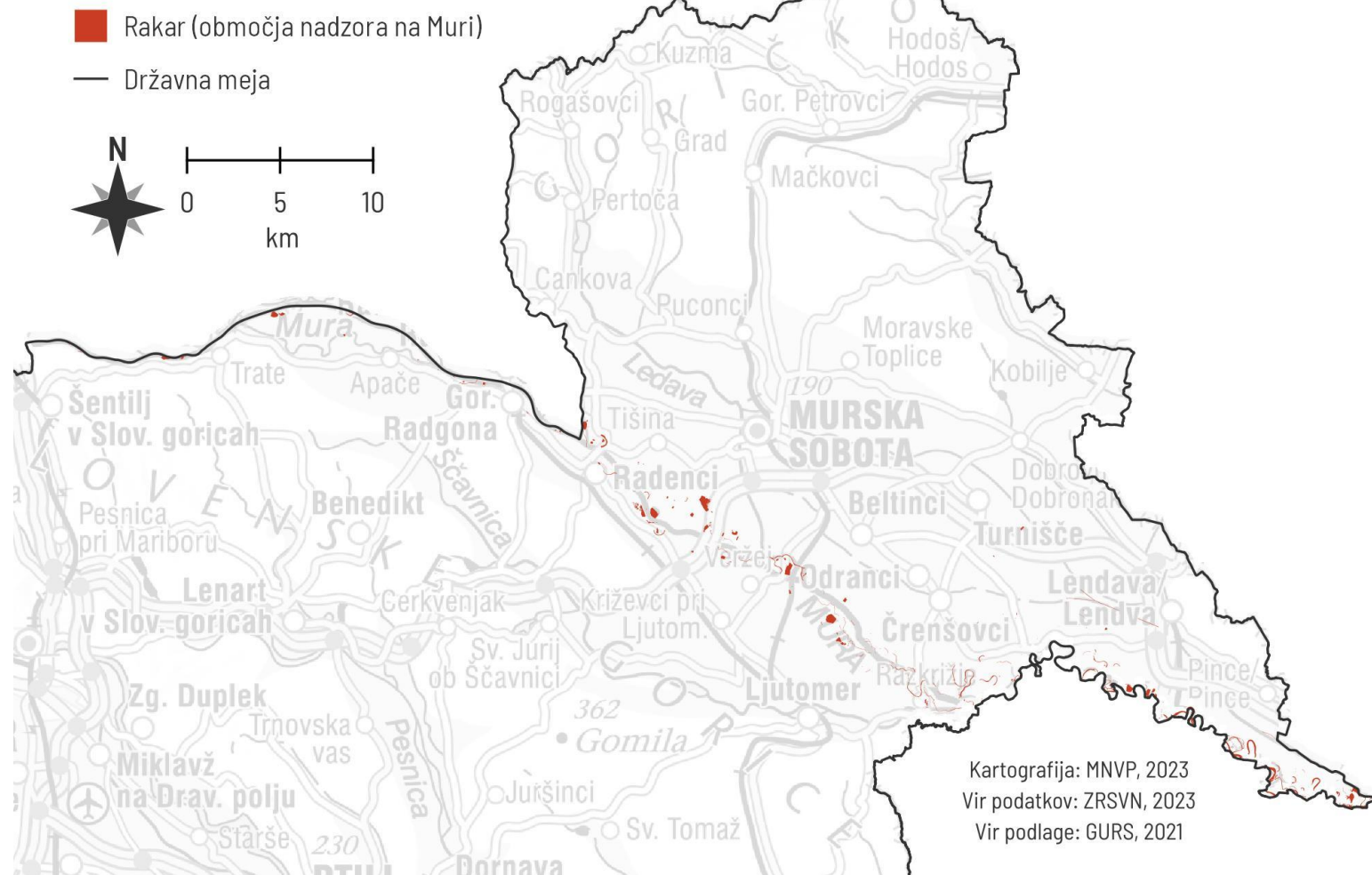
- Krajinski park Kolpa
- Nižinski ekstenzivno gojeni travniki
- Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh
- Državna meja

Kartografija: MNVP, 2023
Vir podatkov: ZRSVN, 2023
Vir podlage: GURS, 2021

Slika 10: Pregled prioritete nadzora v naravi v Krajinskem parku Kolpa, glede na ukrepe v PUN za obdobje 2023-2028.

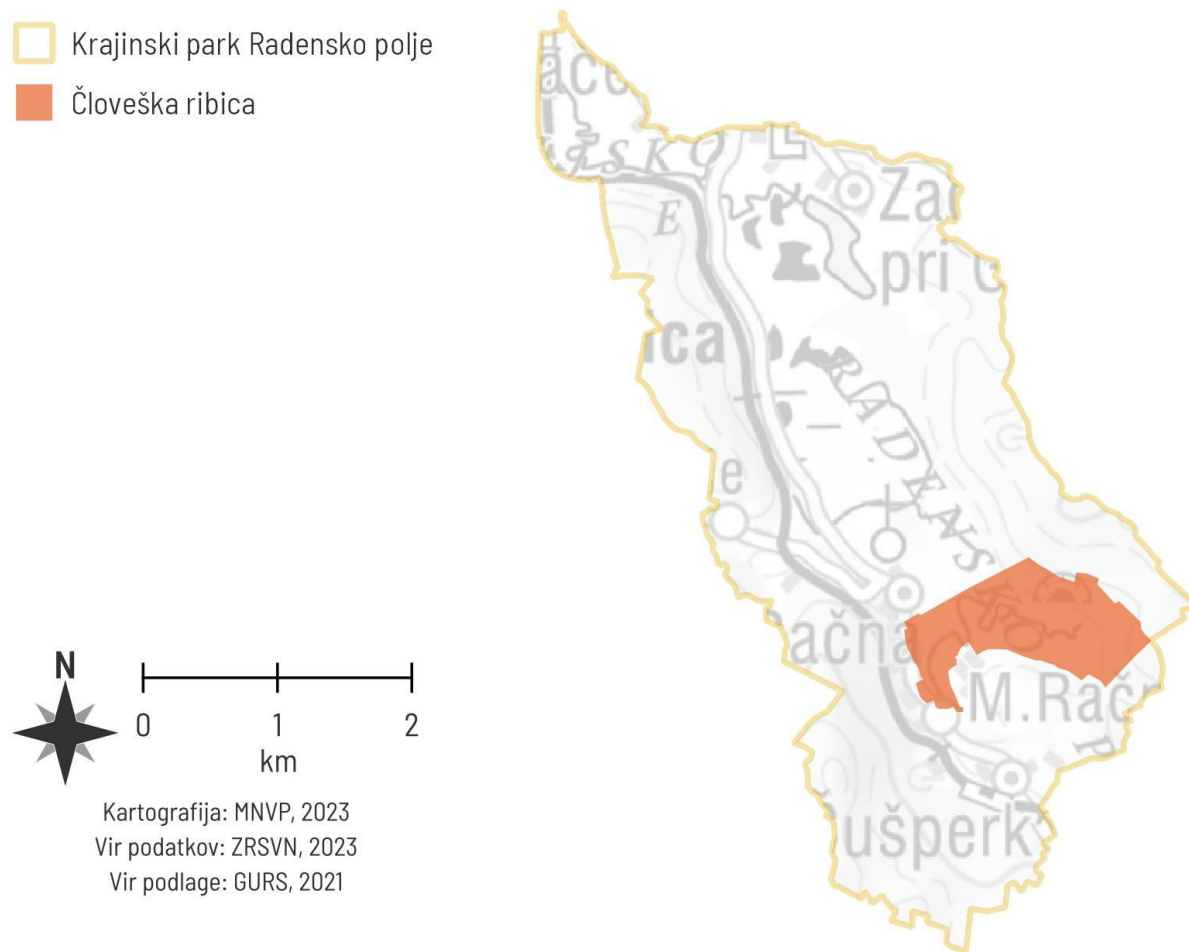
Prioritete nadzora Policije po PUN 2023-2028

Slika 11: Pregled prioritete nadzora v naravi Policije, glede na ukrepe v PUN za obdobje 2023-2028.

Prioritete nadzora v Krajinskem parku Radensko polje po PUN 2023-2028

- Krajinski park Radensko polje
- Človeška ribica

Slika 12: Pregled prioritete nadzora v naravi v Krajinskem parku Radensko polje, glede na ukrepe v PUN za obdobje 2023-2028.

Ostali ukrepi so določeni kot prioriteta 2, kar pomeni, da je začetek izvajanja ukrepa potreben do konca programskega obdobja PUN. Večina ukrepov zajema izvajanje splošnega neposrednega nadzora na terenu, nekateri ukrepi pa so določeni bolj podrobno, glede na specifično vrste/habitatnega tipa in varstvenega cilja, katerega ukrep naslavlja.

Kozjanski park

- nadzor odstranjevanja obrežne zarasti
- nadzor vožnje v naravnem okolju

Krajinski park Goričko

- izvajati neposredni nadzor
- nadzirati stanje in rabo obrežne lesne vegetacije
- nadzor nad rabo mejic
- nadzor urejanja brežin
- spremljanje časa osvetljevanja (začetna in končna ura osvetljevanja, jakosti osvetljevanja ter osvetljevanja preletnih lin)

Krajinski park Kolpa

- izvajati neposredni nadzor

Krajinski park Ljubljansko barje

- izvajati neposredni nadzor
- nadzor preoravanja travnikov v njive
- usmerjati vzdrževalna dela na mreži jarkov

Krajinski park Strunjan

- izvajati neposredni nadzor

Park Škocjanske jame

- izvajati neposredni nadzor
- nadzor znanih rastišč jadranske smrdljive kukavice

Triglavski narodni park

- izvajati neposredni nadzor (za divjega petelina prednostno Vitranc, Mesnovec in Klek)
- usmerjati obisk

MNVP (izvajalec pogodbenega varstva)

- izvajati neposredni nadzor

Upravljalavec Notranjskega RP

- izvajati neposredni nadzor
- nadzor krivolova sekulj

Upravljalavec KP Debeli rtič

- izvajati odlok o KP Debeli rtič
- izvajati neposredni nadzor

Upravljalavec KP Pivška presihajoča jezera

- izvajati neposredni nadzor
- nadzor vožnje v naravnem okolju

Upravljalavec KP Radensko polje

- izvajati neposredni nadzor
- nadzor nad zasipavanjem kotanj, vožnjo v naravnem okolju

Upravljalavec KP Sečoveljske soline

- izvajati neposredni nadzor

Upravljalavec KP Središče ob Dravi

- nadzor obiska in vožnje v naravnem okolju

Upravljalavec KP Zgornja Idrija

- nadzor kanjoninga
- nadzor vožnje v naravnem okolju

Upravljalavec NR Škocjanski zatok

- izvajati neposredni nadzor

Zavod za gozdove Slovenije

- izvajati neposredni nadzor

Policija

- nadzor nad odvzemanjem proda (Mura in Drava)

Slika 13: Pregled ukrepov iz PUN 2023-2028, ki se nanašajo na izvajanje nadzora.

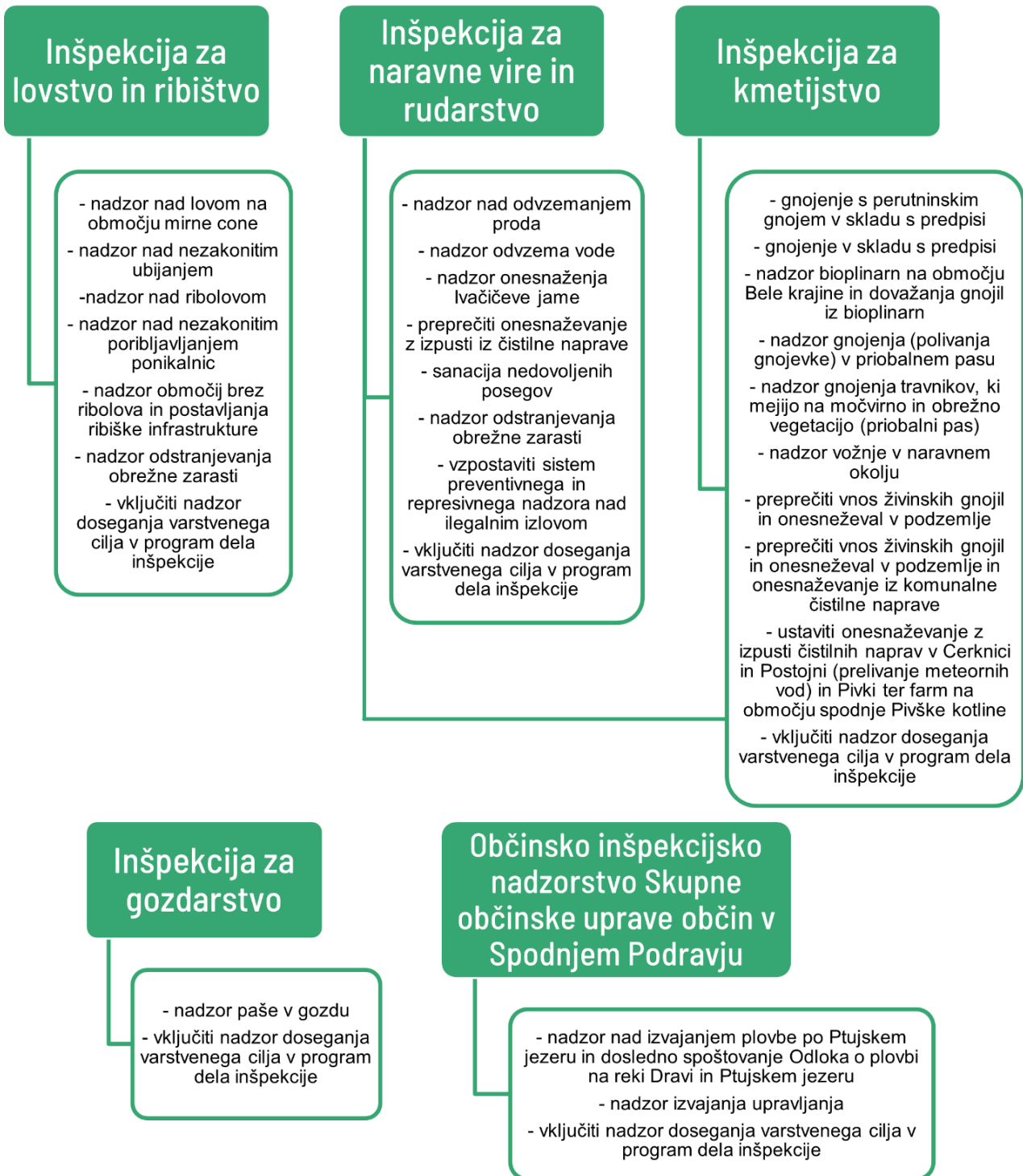
Poleg nadzornim službam različnih sektorjev, PUN določa ukrepe tudi državnim inšpekcijskim službam. Teh ukrepov je 199, zanje pa so odgovorne naslednje inšpekcijske službe: Inšpekcija za naravne vire in rudarstvo, Inšpekcija za gozdarstvo, Inšpekcija za kmetijstvo, Inšpekcija za lovstvo in ribištvo ter Občinsko inšpekcijsko nadzorstvo Skupne občinske uprave občin v Spodnjem Podravju. Izmed 199 ukrepov je za 34 določena prioriteto 1, za 161 prioriteto 2 in za, 4 pa prioriteto 3.

Preglednica 3: Pregled varstvenih ciljev, določenih v predlogu PUN 2023-2028 (prioriteta 1), za doseganje katerih je eden izmed varstvenih ukrepov tudi izvajanje inšpekcijskega nadzora.

Odgovorni nosilec ukrepa	Območje Natura 2000	Vrsta / habitatni tip	Varstveni cilj	Varstveni ukrep
Inšpekcija za gozdarstvo	Blato na Jelovici	barjanski gozdovi	brez kmetijske rabe	nadzor paše v gozdu
	Ledina na Jelovici	barjanski gozdovi	brez kmetijske rabe	nadzor paše v gozdu
	Pokljuška barja	barjanski gozdovi	brez kmetijske rabe	nadzor paše v gozdu
Inšpekcija za lovstvo in ribištvo (ribištvo)	Mura	rakar (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	brez športnega ribolova v mrtvicah	nadzor območja brez ribolova in postavljanja ribiške infrastrukture
Inšpekcija za naravne vire in rudarstvo	Berje - Zasip	lehnjakotvorni izviri (<i>Cratoneurion</i>)	brez sprememb hidrološkega režima	sanacija nedovoljenih posegov
	Češeniške gmajne z Rovščico	kranjska sita (<i>Eleocharis carniolica</i>)	vrsta je prisotna na 105 ha veliki coni, velikost površine rastišča ni znana	ukrepanje skladno s podanimi prijavami
	Julijske Alpe	trde oligo-mezotrofne voda z bentoškimi združbami parožnic (<i>Chara</i> spp.)	ekološkim zahtevam habitatnega tipa ustrezna kakovost vode	vključiti nadzor doseganja varstvenega cilja v program dela inšpekcije
	Kočevsko	človeška ribica (<i>Proteus anguinus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje podzemnih vod	preprečiti onesnaževanje iz komunalne čistine naprave Kočevje in onesnaževanje z gnojnico iz prašičje farme v Klinji vasi
	Koritno izvir - izliv v Savo Dolinko	navadni koščak (<i>Austropotamobius torrentium</i>)	naravna hidromorfologija voda	sanacija nedovoljenih posegov
			nefragmentiran habitat	sanacija nedovoljenih posegov
Kras	človeška ribica (<i>Proteus anguinus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje podzemnih vod	preprečiti onesnaževanje Kačne jame z izpusti iz Divaške čistilne naprave, podzemeljskega toka reke Reke iz Sežanske čistilne naprave in čistilnih naprav v Ilirski Bistrici	

	Ljubljansko barje	barjanski okarček (<i>Coenonympha oedippus</i>)	velikost habitata se obnovi na 6-26 ha	vključiti nadzor doseganja varstvenega cilja v program dela inšpekcije
		navadni škržek (<i>Unio crassus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje površinskih vod	vključiti nadzor doseganja varstvenega cilja v program dela inšpekcije
		travniki s prevladujočo stožko na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh	se obnovi na 100-400 ha	nadzor nad izvajanjem uredbe
	Mura	rakar (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	brez požiganja trstičja in druge obvodne vegetacije	nadzor nad požiganjem trstičja in obrežne vegetacije na območju mrtvic
	Zadnje struge pri Suhadolah	hribski urh (<i>Bombina variegata</i>)	ekološkim zahtevam vrste ustrezna kakovost vode	sanacija nedovoljenih posegov
		obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja (mehkolesna loka)	ekološkim zahtevam habitatnega tipa prilagojen hidrološki režim	sanacija nedovoljenih posegov
Inšpekcija za naravne vire in rudarstvo, Inšpekcija za kmetijstvo	Javorniki - Snežnik	človeška ribica (<i>Proteus anguinus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje podzemnih vod	gnojenje s perutninskim gnojem v skladu s predpisi
	Kočevsko	jame, ki niso odprte za javnost	raba prostora, ki ne onesnažuje jam in podzemnih vod	preprečiti vnos živinskih gnojil in onesnaževal v podzemlje
	Krška jama	človeška ribica (<i>Proteus anguinus</i>)	raba prostora, ki ne onesnažuje podzemnih vod	preprečiti vnos živinskih gnojil in onesnaževal v podzemlje in onesnaževanje iz komunalne čistilne naprave
	Marindol	nižinski ekstenzivno gojeni travniki	gnojenje samo s hlevskim gnojem	nadzor bioplinarn na območju Bele krajine in dovažanja gnojil iz bioplinarn
	Vir pri Stični	človeška ribica (<i>Proteus anguinus</i>)	ob minimalnih pretokih v izviru/izvirih nivo nitratov do 10mg/l, nivo pesticidov kot v pitni vodi	preprečiti vnos živinskih gnojil in onesnaževal v podzemlje
Inšpekcija za naravne vire in rudarstvo, policija	Kozja luknja	jame, ki niso odprte za javnost	prisotnost vrste/vrst: značilna jamska favna	vzpostaviti sistem preventivnega in represivnega nadzora nad ilegalnim izlovom
Občinsko inšpekcijsko nadzorstvo Skupne občinske uprave občin v Spodnjem Podravju, policija	Drava	čopasta črnica (<i>Aythya fuligula</i>)	brez motenj na ključnem območju gnezdišč	okrepiti nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006), zlasti na območju cone C
		liska (<i>Fulica atra</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)

mali galeb (<i>Larus minutus</i>)	brez motenj na ključni selitveni lokaciji	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)
mali žagar (<i>Mergellus albellus</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)
mlakarica (<i>Anas platyrhynchos</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)
rečni galeb (<i>Larus ridibundus</i>)	gnezditveni otoki	nadzor nad izvajanjem plovbe po jezeru in dosledno spoštovanje Odloka o plovbi
sivi galeb (<i>Larus canus</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)
sivka (<i>Aythya ferina</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)
veliki žagar (<i>Mergus merganser</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)
zvonec (<i>Bucephala clangula</i>)	brez motenj na ključnem območju prezimovanja	nadzor nad izvajanjem določil Odloka o določitvi plovbnega režima na reki Dravi in Ptujskem jezeru (Ur. List RS 109/2006)

Slika 14: Pregled glavnih ukrepov inšpekcijskega nadzora po odgovornih nosilcih v PUN 2023-2028. Ukrepi Inšpekcije za kmetijstvo spadajo tudi pod naloge Inšpekcije za naravne vire in rudarstvo.

5. UREDITEV NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI V BLIŽNJIH DRŽAVAH

V tem poglavju so zapisane ključne vsebine glede naravovarstvenega nadzora v bližnjih državah, in sicer v Avstriji, Italiji, Nemčiji in na Madžarskem. Izpostavljene pa so tudi informacije o nekaterih primerih dobre prakse v tujini, kot so npr. redna usposabljanja naravovarstvenih pomočnikov ter redna strokovna izmenjava med organom za varstvo narave in člani naravovarstvene straže v Nemčiji, prednostni nadzor območij Natura 2000 Službe za varstvo narave na Madžarskem, itd.

5.1. Pravni in organizacijski okvir

5.1.1. AVSTRIJA

V Avstriji podpora oblastem pri izvajanju nalog s področja naravovarstvenih zakonov zveznih dežel izvajajo prostovoljni naravovarstveni nadzorniki. Slednji so v nekaterih zveznih deželah oblikovani kot družbe javnega prava (Koroška, Štajerska in Tirolska), v drugih kot združenja (Dunaj, Spodnja Avstrija in Vorarlberg), v okrožju Gradiščanskega kot organi s prostovoljnimi sodelavci in društvom, ki prevzame nekatere naravovarstvene naloge, v Salzburgu in Zgornji Avstriji pa so neposredno podrejeni deželni vladi.

V gorskih zveznih deželah se zaposleni, ki so organi javnega nadzora, običajno imenujejo »Bergwacht« (nem. gorska nadzorna služba oziroma gorska straža), v ravninskih zveznih deželah pa »Naturwacht« (nem. naravovarstvena nadzorna straža oziroma naravovarstvena straža) ali mešanica imen »Bergwacht« in »Naturwacht«. Združenje Arbeitsgemeinschaft der Berg- und Naturwächers Österreichs (ABNÖ) s sedežem v Salzburgu deluje kot krovna organizacija.

V deželi Koroški področje naravovarstvenega nadzora ureja Zakon o gorski straži. Koroška gorska straža ima sedež v Celovcu in je pod nadzorom deželne vlade. Njeni člani pa so gorski nadzorniki. Koroška gorska straža mora do konca prvega polletja posredovati deželnemu zboru preko deželne vlade poročilo o operativnih dejavnostih in izpopolnjevanju v preteklem letu. Kolikor se stroški gorske straže ne pokrijejo s prostovoljnimi prispevki in drugimi donacijami, jih krije država. Za proračun in zapiranje računov je potrebna odobritev deželne vlade. Imenovanje gorskega nadzornika opravi okrajni upravni organ na priporočilo Koroške gorske straže, ki lahko predlaga le strokovno usposobljene osebe.

V deželi Štajerski področje naravovarstvenega nadzora ureja Zakon o gorski in naravovarstveni straži, ki služi za podporo organom pri izvajanju državnopravnih določb o varstvu narave in krajine. Gorska in naravovarstvena straža kot organ javnega nadzora spremlja naslednje predpise s področja ohranjanja narave, kot so: Štajerski zakon o ohranjanju narave, Uredba o varstvu prosto živečih rastlin in živali, ki niso lovne, Zakon o terenskih vozilih, Zakon o prostem gibanju v gorskih območjih, Zakon o naravnih jamah, ...

Člani Štajerske gorske in naravovarstvene straže so imenovani za gorske in naravovarstvene nadzornike. Straža ima sedež v Gradcu. Dejavnosti straže segajo na celotno območje dežele, ki je razdeljeno na okrožna in lokalna območja. Če stroškov Štajerske gorske in naravne straže ni mogoče kriti z lastnimi sredstvi, mora država zagotoviti, da so sredstva, potrebna za izpolnjevanje zakonskih nalog, na voljo. Sredstva je treba porabiti po načelih smotrnosti in gospodarnosti. Področje

delovanja nadzornika se razteza na območje okrožnega upravnega organa, ki ga je imenoval. Na območju narodnega parka lahko delujejo nadzorniki le, če so imenovani v skladu z zakonom o Štajerskem narodnem parku. V tem primeru posredujejo v skladu z Zakonom o ureditvi Štajerskega narodnega parka. Nadzorniki lahko delujejo tudi na drugih območjih delovanja, če jih za to pisno pooblasti okrajni upravni organ, pristojen za območje delovanja.

5.1.2. ITALIJA

V Italiji delujejo »Guardie Ecologiche Volontarie« (ita. Prostovoljni ekološki čuvaji). To so državljani, ki v prostem času nepoklicno opravljajo naloge varovanja narave in poročajo o stanju v naravi na območju regije. Pri izvajanju nalog delujejo kot javni uslužbenci – imajo pristojnosti upravne policije, torej prekrškovno pooblastilo, ne pa tudi pooblastil v kazenskih postopkih, za pregon kaznivih dejanj, ki se preganjajo na sodiščih. Storitve prostovoljnih ekoloških čuvajev so neplačane in niso vezane na pogodbo o zaposlitvi oziroma na delovno razmerje pri organu upravljanja. Določena je le obveznost zagotavljanja najmanjšega mesečnega delovnega časa, ki se lahko razlikuje od regije do regije, saj le ta ni enotno regulirana na zvezni ravni.

Pokrajina Lecce, regije Puglia, je za namen izvajanja učinkovitejšega okoljskega nadzora podrobneje uredila organizacijo službe ekoloških čuvajev, pripravila sporazumno shemo med zvezami pokrajine in čuvaji ter razdelila ozemlje pokrajine na večja območja. Ekološki čuvaji regije Emilia-Romagna so organizirani v pokrajinska združenja, povezana z javnimi organi, medtem ko jih v regiji Lombardija in Piemont koordinirajo neposredno lokalne uprave in so oblikovani v integrirane skupine v regionalnih parkih, gorskih skupnostih, provincah in glavnih mestih provinc. Regija Toskana uporablja mešano shemo povezanosti, preostale regije pa imajo organizacijo, ki je bolj podobna Lombardiji in Piemontu.

5.1.3. NEMČIJA

V Nemčiji, na Bavarskem, Zakon o ohranjanju narave (BavNatSchG) ureja področje dela naravovarstvenih pomočnikov. Na podlagi zakona se naravovarstvene pomočnike lahko napoti k naravovarstvenemu organu, kjer pomagajo drugim pristojnim organom za varstvo okolja, inšpekciji in policiji. V času opravljanja nalog so tako naravovarstveni pomočniki zunanji sodelavci naravovarstvenega organa in smejo opravljati le uradna dejanja na območju tega organa.

Na podlagi Odloka o varstvu narave, sprejetega že leta 1975, so naravovarstveni pomočniki, člani naravovarstvene straže, v javni službi. Na njihovo zahtevo jih imenuje nižji organ za varstvo narave. Imenovanje pa se lahko prekliče, oziroma omeji na določen mandat.

Naravovarstveni pomočniki morajo imeti primerno znanje o zakonih, predpisih in upravnih pooblastilih, ki so jim podeljena za področje njihovega delovanja. Člane naravovarstvene straže zavezujejo navodila nižjega naravovarstvenega organa. Slednji pri odrejanju dela naravovarstvene straže lahko določi največje in najmanjše število ur njihovega mesečnega dela. V izjemnih primerih so člani naravovarstvene straže lahko začasno oproščeni svojih obveznosti. Člani so prostovoljci, za svoje stroške prejmejo nadomestilo, v višini 9,00 EUR na uro za svoje dejavnosti v skladu z

Odlokom. Povračilo stroškov temelji na času, porabljenem za opravljanje storitve. Povrnejo se tudi potni stroški ter stroški za opremo. Naravovarstveni pomočniki morajo nižjemu organu za varstvo narave vsaj enkrat mesečno pisno poročati o opravljenih aktivnostih, saj je to poročilo podlaga za izplačilo njihovih stroškov.

Med nižjim organom za varstvo narave in člani naravovarstvene straže redno in v razumnih časovnih presledkih poteka strokovna izmenjava in sicer vsaj enkrat, na zahtevo večine straž pa vsaj dvakrat letno. Poleg tega nižji organ za varstvo narave zagotovi ustrezne povratne informacije o ukrepih, sprejetih na podlagi obvestil, zlasti o izvajanju in zaključku prekrškovnih in kazenskih postopkov ter obvešča o dogajanju v zvezi z dejavnostmi članov varstvene straže. Naravovarstveni pomočniki se tudi stalno usposabljujejo, saj je to pogoj za trajen uspeh naravovarstvene straže.

Nižji organ za varstvo narave imenovanje članov naravovarstvene straže sporoči drugim subjektom, ki izvajajo nadzorne dejavnosti na terenu (npr. policija, gasilci, vodni nadzorniki, gorski nadzorniki, gozdarski uradniki, vodni inšpektorji, lovski nadzorniki, ribiški nadzorniki). Cilj je preprečiti prekrivanje z razmejitvijo ozemelj in dejavnosti.

Podobno naravovarstvene straže urejajo tudi v drugih nemških deželah. V vseh deželah gre za prostovoljne nadzornike, ki prejmejo le povračilo stroškov svojega dela in s svojim delovanjem dopolnjujejo delo inšpekcije in policije.

5.1.4. MADŽARSKA

Področje varstva narave je urejeno z zakonom LIII iz leta 1996 o varstvu narave (1996. évi LIII. törvény a természet védelméről). Podlaga za izvajanje naravovarstvenega nadzora je opredeljena v 59. členu zakona. Nadaljnje to področje ureja odlok o organizaciji naravovarstvene službe in njihovih članov – naravovarstvenih stražarjev (v 9/2000. (V. 19.) KöM rendelet a Természetvédelmi Őrszolgálat Szolgálati Szabályzatáról), ki delujejo pod okriljem Nacionalnega direktorata za parke.

Uporabo naravovarstvenih stražarjev je madžarska zakonodaja prvič omogočila leta 1962. Leta 1972 pa je bila z ustanovitvijo narodnega parka Hortobágy ustanovljena tudi prva Naravovarstvena služba s petimi člani.

Naravovarstveni stražarji so postali državni uslužbenci leta 1993. Pomemben napredek je bil dosežen z Zakonom LIII iz leta 1996 o varstvu narave. Zakon, ki določa, da z namenom ohranjanja in preprečevanja škode na zavarovanih naravnih vrednotah in območjih v organizaciji vseh uprav narodnih parkov deluje Naravovarstvena služba, ki jo sestavljajo pripadniki z uniformami in službenim strelnim orožjem. Naravovarstveni stražarji so danes podobni policistom in imajo enako širok nabor pooblastil. Državno strokovno vodenje in nadzor nad naravovarstveno službo izvaja namestnik državnega sekretariata za varstvo narave Ministrstva za kmetijstvo.

Prostovoljni pomočniki naravovarstvenih stražarjev so civilni naravovarstveniki, ki ob pisnem dogovoru z direkcijo narodnega parka brezplačno pomagajo pri ohranjanju narave pod nadzorom poklicnih naravovarstvenih stražarjev.

5.2. Naravovarstveni nadzorniki v tujini

5.2.1. AVSTRIJA

Temeljne naloge naravovarstvenih nadzornikov so :

- izobraževanje in obveščanje ljudi o ciljih in potrebah ohranjanja narave,
- spoštovanje in spremljanje zakonodaje o varstvu narave in okolja,
- izvajanje pregledov v uradnih postopkih,
- pregledovanje zahtev v imenu organov ter
- dejavna pomoč pri vzdrževanju naravne in kulturne krajine.

Zaradi zvezne delitve so specifične naloge naravovarstvenih nadzornikov v Avstriji zelo različne.

Gorski oziroma naravovarstveni nadzornik ima v okviru svojega področja odgovornosti pravico:

- ustaviti osebe, za katere obstaja močan sum, da so storile upravni prekršek v skladu z določbami zakonskih predpisov ali odlokov, izdanih na podlagi teh zakonov, preveriti identiteto in zaslišati osebe o dejstvih.
- Prijeti kršitelja, da biga privedli pred organe, če dotična oseba gorski straži ni znana, se ne identificira in njene identitete sicer ni mogoče takoj ugotoviti, če obstaja utemeljen sum, da se bo skušal izogniti pregonu oz. če kršitelj kljub opozorilu vztraja pri nadaljevanju kaznivega dejanja ali ga poskuša ponoviti.
- Začasno zaseči predmete, namenjene za prekršek, če je to potrebno za izvedbo pregledov ali za ohranitev evidence, vstopiti v vse nepremičnine, razen stanovanj, drugih prostorov, ki pripadajo stanovanjskemu objektu in območij, ki niso splošno dostopna v neposredni bližini stanovanjskih stavb in kmetij.
- Iskati prtljago, druge zabojnike in vozila, v katerih obstaja velika verjetnost, da so predmeti (npr. zaščitene rastline ali živali, gobe, minerali ali fosili), za katere obstaja utemeljen sum, da so jih kršitelji prilastili ob neupoštevanju pravnih predpisov ali odlokov, izdanih na podlagi teh predpisov.
- Določiti in pobrati začasno varščino do zneska 500 €.

5.2.2. ITALIJA

Glavne naloge ekoloških čuvajev so:

- širjenje informacij in znanja o varstvu okolja,
- preprečevanje kršitev ter zagotavljanje skladnosti s pravili iz deželnih zakonov o ohranjanju narave in drugih zakonov, ki izrecno določajo sodelovanje ekoloških čuvajev pri nadzoru ali dejavnosti odkrivanja s tem povezanih kršitev.

5.2.3. NEMČIJA

Naravovarstveni pomočniki na Bavarskem imajo naloge:

- odkrivanja in preprečevanja kršitev zakonov, ki urejajo varstvo narave,
- skrbijo za izvajanje pravil v zvezi ohranjanjem krajine in izvajanjem rekreacije v naravi, izrekanja denarnih kazni ter
- sodelovanja pri pregonu kršitev.

Naravovarstveni pomočniki lahko za opravljanje svojih nalog:

- ugotavljajo identiteto oseb, če identitete ni mogoče ugotoviti na kraju samem ali če obstaja sum, da so podatki nepravilni, odpeljejo kršitelja na policijsko postajo,
- začasno izženejo osebo s kraja ali ji začasno prepovejo vstop na določen kraj ter
- zavarujejo nepooblaščen odstranitev blaga in predmetov, ki so bili uporabljeni ali so namenjeni za prekršek.

Naloga naravovarstvenega pomočnika je predvsem preventivno ravnanje na terenu z namenom, da bi se zagotovilo ohranjanje narave in krajine. Prisilna pooblastila naj bi se uporabljala le v skrajni sili, če poskus preventivnega delovanja in svetovanja ne privede do uspeha ali če je to nujno potrebno zaradi resnosti povzročene škode ali odnosa zadevne osebe.

5.2.4. MADŽARSKA

Prednostna naloga 250 članske Službe za varstvo narave je:

- varovanje in preprečevanje škode na 849.000 hektarjih zavarovanih naravnih območij, 2 milijona hektarjev območij Natura 2000 in na 65.000 registriranih arheoloških najdišč ter
- varovanje zaščitenih živalskih, rastlinskih in glivnih vrst.

Delo Službe za varstvo narave je izjemno raznoliko. Poleg izvajanja nalog kazenskega pregona se izvaja zbiranje zooloških in botaničnih podatkov, pregledovanje in spremljanje statusa zavarovanih območij. Pomagajo pri upravljanju z zemljišči in upravljanju premoženja direktorata, sodelujejo pri izvajanju projektov in investicij. Udeležujejo se okoljsko izobraževalnih in predstavitvenih dejavnosti, ohranjajo stik z lokalnim prebivalstvom in kmeti ter opravljajo različne naloge svetovanja.

Pristojnosti Naravovarstvene službe se nenehno povečujejo. Obravnavati je treba nove izzive za ohranjanje narave, kot so nezakonito odlaganje odpadkov na zaščitenih naravnih območjih, požig, zastrupitev zaščitenih živali, nedovoljeno zbiranje in trgovina z zaščitenimi rastlinami, nedovoljena terenska vožnja s štirikolesniki in kolesarjenje, nedovoljena sečnja in ropi gozdov.

6. KREPITEV SISTEMA IN PODPORA IZVAJALCEM NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI V SLOVENIJI

Predlogi konkretnih ukrepov akcijskega načrta so povzetek bistvenih nalog, ki so predmet projekta LIFE-IP NATURA.SI ter predlogov prejetih iz prakse s strani strokovne javnosti, ki deluje na področju neposrednega nadzora v naravi. Ukrepi so razdeljeni po fazah in sklopih ter so predstavljeni v preglednici 4 v poglavju priloge.

V letu 2022 je MNVP organiziralo anketiranje po upravljavcih ZO v zvezi z izvajanjem neposrednega nadzora v naravi. Na podlagi zaključenih anket ter razgovorov z naravovarstvenimi in prostovoljnimi nadzorniki, proučitve sistema neposrednega nadzora v naravi v tujini, analize prepovedi iz ZON in na njegovi podlagi izdanih predpisov, analize opozoril in glob naravovarstvenih nadzornikov na ZO, so se izoblikovala določena izhodišča za namen izboljšanja in širitve obstoječe mreže neposrednega nadzora v Sloveniji.

Ustanovitev centralizirane enote za neposredni nadzor v naravi na MNVP bi bistveno pripomogla k vsebinski in organizacijski koordinaciji dela vseh služb neposrednega nadzora v naravi, nudila bi pravno podporo ter pripomogla k povezovanju in tesnejšemu sodelovanju med nadzornimi službami in inšpektorati, ter pripravila navodil za vzpostavitev naravovarstvenega nadzora v novo nastajajočih parkih in ostalih inštitucijah, kot določa 156. člen ZON. Prav tako bo ta enota skrbela za učinkovitejše izvajanje skupnih javnih naročil za uniforme, opremo za delovanje prekrškovnega organa in morebitno drugo opremo, izvajala izobraževanja in usposabljanja, skrbela za prenos dobrih praks iz tujine ter zagotavljala boljši pretok informacij med naravovarstvenimi nadzorniki iz različnih ZO.

Predlogi ukrepov za krepitev in širitev neposrednega nadzora v naravi:

- okrepiti prisotnost obstoječih nadzornikov na terenu ter povečati frekvenco obiskov določenih bolj obremenjenih območij,
- aktivnejše izvajanje neposrednega nadzora s strani nadzornikov in redno beleženje kršitev v prekrškovno aplikacijo Inpores (tudi opozorila),
- povečanja števila nadzornikov v ZO ter izven ZO,
- ureditev sistema za zaseg vozila in drugim predmetov ter njihovo hrambo na podlagi določil ZP,
- zagotovitev pravne podlage za dostop do potrebnih baz podatkov (E-Carina, Register motornih vozil, Centralni register prebivalstva, E-Sodstvo, E-RISK, E-Carina) in povezave s prekrškovno aplikacijo Inpores,
- poskrbeti za varnost naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov na terenu in preučiti možnosti dela v paru ter uporabe osnovnega prisilnega sredstva (plinskih razpršilcev),
- ozaveščanje javnost o pomeni ohranjanja narave, preprečevanju kršitev in nalogah naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov,

- zagotovitev ustreznih delovnih pogojev v smislu ureditve neenakomerne razporeditve delovnega časa, primerna varnostna in tehnična oprema, enoten izgled naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikom med opravljanem nadzora,
- ovrednotenje in določitev kriterijev, ki bi usmerjali število nadzornikov na nekem območju, glede na velikost ZO ter pričakovanega obsega kršitev ter optimizacija števila nadzornikov glede na sezonske potrebe,
- na MKGP zagotoviti vključitev naravovarstvenih vsebin v redna izobraževanja v okviru Javne službe kmetijskega svetovanja ter zagotavljati sistemsko podporo sodelovanja ZGS z ZO ter izvajanja gozdarskega in naravovarstvenega nadzora na ZGS. V primeru prekrivanja pristojnosti mora ZGS pri neposrednem nadzoru v naravi sodelovati z naravovarstvenimi nadzorniki zavarovanih območij,
- izobraževanje in osveščanje javnosti je splošna medijska kampanja (npr. televizijski oglas) in ciljno osveščanje določenih skupin (npr. klubi in druge organizirane skupine motoriziranih oblik, ki nezakonito vozijo v naravi).

7. PRILOGE

Preglednica 4: Pregled konkretnih ukrepov akcijskega načrta, razdeljenih po fazah in sklopih.

ŠT. UKREPA	CILJ	UKREP	NOSILEC	PRIORITETA	ROK IZVEDBE
Prva faza akcijskega načrta					
1. Okrepitev obstoječega neposrednega nadzora v naravi v ZO in vzpostavitev v ZO brez NNS					
1	Vzpostavitev NNS v vseh ZO v Sloveniji	Ocena obstoječega stanja NNS v ZO, potreb po dodatnih NN, delovanja prekrškovnih organov; vzpostavitev novih NNS	MNVP in ZO	VISOKA	2020-2027
2	Koordinacija in načrtovanje dela NNS, reševanje sistemskih težav, podpora NNS	Vzpostavitev centralne enote za neposredni nadzor v naravi na MNVP; priprava Pravilnika o načine in pogoje za organizacijsko, vsebinsko ter teritorialno usklajeno izvajanje naravovarstvenega nadzora; redno vsebinsko usklajevanje z NNS v ZO	MNVP	VISOKA	2020-2023
3	Zagotavljanje rednega usposabljanja in krepitev kompetenčnih lastnosti NN	Program usposabljanja novih naravovarstvenih nadzornikov in dopolnilna usposabljanja	MNVP in ZO	VISOKA	2023-2027
4	Vzpostavitev NNS v ZO brez NNS	Pregled obstoječih in novih ZO; priprava protokola za vzpostavitev novih NNS, podpora pri ustanavljanju prekrškovnih organov	MNVP in ZO	VISOKA	2023-2027

2. Razširitev mreže NNS na izvajalce neposrednega nadzora na območju naravnih dobrin na podlagi 156. člena ZON					
5	Možnosti izvajanje neposrednega nadzora v naravi na območju gozdov	Dogovor z ZGS za izvajanje neposrednega nadzora v naravi na podlagi obstoječe zakonodaje	MNVP, MKGP, ZGS	VISOKA	2020-2024
6	Možnosti izvajanje neposrednega nadzora v naravi na območju urejanja voda in ribiških okoliših	Analizirala možnost organiziranja neposrednega nadzora znotraj ZZRS in DRSV	MNVP, MKGP, DRSV, ZZRS	VISOKA	2023-2025
7	Možnosti izvajanje neposrednega nadzora v naravi v lokalnih samoupravnih skupnosti	Poiskati možnosti pooblastil po ZON za občinske in medobčinske inšpektorate, redarske službe	MNVP, občine, MJU, MP	VISOKA	2023-2024
8	Usposabljanje za NN za vse nove NNS in ostale službe z pooblastili po ZON	Program usposabljanja novih naravovarstvenih nadzornikov; priprava načrtov potreb za vsako inštitucijo	MNVP, ZGS, DRSV, ZZRS, občine	SREDNJA	2023-2027
9	Grafičen pregled pristojnosti vseh NNS	Priprava karte območja nadzora za vse NNS in objava na spletu; redna posodobitev	MNVP	VISOKA	2023-2027
3. Prvi program dela za naravovarstvene nadzornike 2023-2024					
10	Določitev ciljev in prioritete neposrednega nadzora v naravi za 2023-2024	Program bo vseboval ukrepe za doseganje ciljev, obseg dela, podrobna vsebina dela	MNVP in ZO	VISOKA	2023
11	Izvajanje ukrepov iz PUN 2023-2028	Letni načrt spremljanja in izvajanja nadzora nad ukrepi iz prve prioritete PUN	MNVP, ZO, ZRSVN, IRSNVP, IRSKGLR, MKGP	VISOKA	2023

12	Usposabljanje in oprema NN	Priprava načrta novih in dodatnih usposabljanj za naravovarstvene in prostovoljne nadzornike, posodobitev potrebne opreme nadzornikov	MNVP in ZO	VISOKA	2023
13	Načrtovanje prioritet nadzora	Usklajevanje prioritet nadzora z vsemi službami nadzora (inšpekcijske službe in NNS ter policija) , priprava koordiniranih vsebinskih akcije nadzora	MNVP, ZO, IRNVVP, IRKGLR, Policija, občine	VISOKA	2023
14	Vključevanje nevladnih organizacij	Upoštevanje dela nevladnih organizacij, ki delujejo na področju varstva narave, kot del kampanje ozaveščanja o pomenu ohranjanja narave	MNVP, PZS- Komisija za varstvo gorske narave, društva, zasebni zavodi, itd.	SREDNJA	2023
Druga faza akcijskega načrta					
15	Izvajanje neposrednega nadzora v naravi na območju gozdov	Razširitev mreže neposrednega nadzora na vsa gozdna območja	MNVP, ZGS, MKGP	SREDNJA	2025
16	Izvajanje neposrednega nadzora v sklopu DRSV, ZZRS in na kmetijskih zemljiščih	Razširitev neposrednega nadzora na kmetijskih zemljiščih in na vodnih telesih	MNVP, DRSV, ZZRS, MKGP, KGZS, občine	SREDNJA	2025
17	Posodobitev in potrebne spremembe sistema neposrednega nadzora v naravi za 2024-2025	Učinkovitost obstoječega nadzora bo pregledana na osnovi rezultatov obstoječega mandata nadzora in se bo po potrebi razširil	MNVP, ZO	SREDNJA	2025
18	Drugi program dela neposrednega nadzora v naravi za obdobje 2024-2025	Na koncu druge faze AN se bo pripravil <i>Drugi program dela neposrednega nadzora v naravi za obdobje 2024-2025</i>	MNVP, ZO	SREDNJA	2024

20	Posodobitev izobraževanj in opreme za NN	Priprava novega programa usposabljanja novih in obstoječih naravovarstvenih nadzornikov in dodatnih usposabljanj ter opreme	MNVP, ZO	SREDNJA	2025
Tretja faza akcijskega načrta					
21	Posodobitev in potrebne spremembe sistema neposrednega nadzora v naravi za 2026-2027	Nadaljevanje dela za razširitev mreže neposrednega nadzora v naravi na območja, kjer sistem še ni vzpostavljen in je bil planiran v sklopu ciljev akcijskega načrta	MNVP, ZO	NIZKA	2025
22	Tretji program dela neposrednega nadzora v naravi za obdobje 2026-2027	Priprava <i>Tretjega programa dela neposrednega nadzora v naravi za obdobje 2026-2027</i>	MNVP, ZO	NIZKA	2026
23	Posodobitev izobraževanj in opreme za NN	Priprava novega programa usposabljanja novih in obstoječih naravovarstvenih nadzornikov in dodatnih usposabljanj ter nabave? opreme	MNVP, ZO	NIZKA	2026

Preglednica 5: pregled možnih sinergij nadzora kršitev po ZON pri različnih izvajalcih nadzora.

	vodovarstveni nadzornik	lovski čuvaj	gozdarski nadzornik	ribiški čuvaj	NN	IRSNVP
160. člen Zakona o ohranjanju narave						
1. če iztrebi rastlinsko ali živalsko vrsto (prvi odstavek 14. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. če zmanjša število rastlin ali živali posameznih populacij, zoži njihove habitate ali poslabša življenjske razmere do take mere, da postane vrsta ogrožena (drugi odstavek 14. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. če namerno, brez opravičljivega razloga uniči ali poškoduje rastline, ubije ali poškoduje živali (tretji odstavek 14. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. če namerno, brez opravičljivega razloga uniči ali poškoduje habitate populacij rastlinskih ali živalskih vrst (četrti odstavek 14. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. če ravna z naravno vrednoto tako, da ogrozi njen obstoj (drugi odstavek 40. člena).	✓		✓		✓	✓
160.a člen Zakona o ohranjanju narave						
1. če namerno, brez opravičljivega razloga, vznemiri živali (tretji odstavek 14. člena);		✓	✓	✓	✓	✓
2. če posega v naravo v nasprotju s predpisanim načinom in pogoji (drugi odstavek 15. člena);	✓		✓	✓	✓	✓
3. če ne rabi rastlin ali živali v skladu s predpisanimi pogoji (drugi odstavek 16. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. če rabi rastline ali živali, ki jih je prepovedano rabiti, ali jih rabi v nasprotju s predpisano omejitvijo rabe (tretji odstavek 16. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. če naseli rastline ali živali tujerodnih vrst brez dovoljenja (drugi in tretji odstavek 17. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6. če goji živali domorodnih ali tujerodnih vrst brez dovoljenja (prvi odstavek 21. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7. če zadržuje živali domorodnih ali tujerodnih vrst v ujetništvu v neustreznih bivalnih razmerah in brez ustrezne oskrbe (prvi odstavek 19. člena);		✓		✓	✓	✓
8. če trgovec z živalmi ne zagotovi predpisanih bivalnih razmer in ustrezne oskrbe in ne vodi predpisanih evidenc (prvi odstavek 23. člena);				✓	✓	✓
9. če ravna v nasprotju z varstvenim režimom, ki ga za rastlinske ali živalske vrste, ki so varovane na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb, predpiše vlada (prvi odstavek 26. člena);	✓	✓		✓	✓	✓
10. če organizira vožnjo z vozili na motorni pogon v naravnem okolju (prvi odstavek 28.b člena);	✓	✓	✓		✓	✓

	vodovarstveni nadzornik	lovski čuvaj	gozdarski nadzornik	ribiški čuvaj	NN	IRSNVP
11. če po končani javni prireditvi ne približa stanja prireditvenega prostora stanju, v kakršnem je bil pred prireditvijo (sedmi odstavek 28.c člena);					✓	✓
12. če upravlja gensko banko brez pooblastila ministra (tretji odstavek 29. člena);				✓	✓	✓
13. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja pri odvzemu biološkega materiala iz narave ali z biološkim materialom v genskih bankah (šesti odstavek 29. člena);				✓	✓	✓
14. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja pri odvzemu genskega materiala iz narave (četrti odstavek 30. člena);				✓	✓	✓
15. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja za ohranitev ekološko pomembnih območij (peti odstavek 32. člena);					✓	✓
16. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja za ohranitev posebnih varstvenih območij (tretji odstavek 33. člena);					✓	✓
17. če brez koncesije rabi naravno vrednoto (prvi odstavek 43. člena);				✓	✓	✓
18. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja ali varstvenimi režimi zavarovane naravne vrednote (drugi odstavek 49. člena);					✓	✓
19. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja ali varstvenimi režimi začasno zavarovane naravne vrednote (tretji odstavek 50. člena);					✓	✓
20. če ravna v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja in varstvenimi režimi na zavarovanem območju (prvi odstavek 53. člena);					✓	✓
21. če izvaja posege in dejavnosti v nasprotju s predpisanimi pravili ravnanja ali načrtom upravljanja (prvi odstavek 54. člena);				✓	✓	✓
22. če odvzame minerale ali fosile na nahajališčih, ki so določena za naravno vrednoto, na nedovoljen način (drugi odstavek 73. člena) ali brez dovoljenja ministrstva ali v nasprotju s tem dovoljenjem (tretji odstavek 73. člena);					✓	✓
23. če odvzame minerale ali fosile na nahajališčih, ki so zavarovana ali jih odvzame v nasprotju z aktom o zavarovanju (četrti odstavek 73. člena);					✓	✓
24. če daje mineral ali fosil, ki je naravna vrednota, v nedovoljeni promet (četrti odstavek 75. člena);					✓	✓
25. če izvozi ali iznosi mineral ali fosil, ki je naravna vrednota (peti odstavek 75. člena);					✓	✓

	vodovarstveni nadzornik	lovski čuvaj	gozdarski nadzornik	ribiški čuvaj	NN	IRSNVP
26. če ravna v nasprotju s predpisanim varstvenim režimom za ogrožene rastlinske ali živalske vrste (prvi odstavek 81. člena);		✓		✓	✓	✓
27. če ravna v nasprotju s predpisanim varstvenim režimom za varstvo izjemnega osebk, populacije ali habitata (82. člen);		✓		✓	✓	✓
28. če izvaja poseg v naravo brez predpisanega dovoljenja (prvi odstavek 104. člena);	✓		✓	✓	✓	✓
29. če izvaja poseg v naravo v nasprotju z dovoljenjem za poseg v naravo (prvi odstavek 104. člena);	✓		✓	✓	✓	✓
30. če izvaja poseg v prostor v nasprotju z naravovarstvenimi pogoji ali naravovarstvenim soglasjem (prvi odstavek 105. člena);	✓		✓	✓	✓	✓
31. če izvaja poseg v prostor, za katerega ni pridobil naravovarstvenega soglasja oziroma rabi objekt, za katerega je bilo pridobljeno naravovarstveno soglasje, v nasprotju s tem soglasjem (prvi odstavek 105. člena);	✓		✓	✓	✓	✓
32. če izvaja poseg v prostor ali rabi objekt v nasprotju s pogoji iz naravovarstvenega soglasja (šesti odstavek 105. člena).	✓		✓	✓	✓	✓
161. člen Zakona o ohranjanju narave						
1. če ne obvesti ministrstva o nameravani doselitvi rastlin ali živali tujerodnih vrst (drugi odstavek 18. člena);					✓	✓
2. če doseli rastline ali živali tujerodnih vrst, ki jih je prepovedano doseliti (četrti odstavek 18. člena);		✓		✓	✓	✓
3. če zadržuje živali domorodnih ali tujerodnih vrst v ujetništvu z namenom prikazovanja javnosti brez dovoljenja (prvi odstavek 20. člena);		✓			✓	✓
4. če ravna v nasprotju z obveznimi pravili varstva rastlinskih in živalskih vrst, ki jih predpiše vlada (24. člen);		✓	✓	✓	✓	✓
5. če vozi, ustavi ali parkira vozilo na motorni pogon v naravnem okolju in vozilo ne stoji ali ni parkirano v petmetrskem pasu izven vozišča (prvi odstavek 28.b člena);			✓		✓	✓

	vodovarstveni nadzornik	lovski čuvaj	gozdarski nadzornik	ribiški čuvaj	NN	IRSNVP
6. če je kraj dogodka oziroma območje opravljanja dejavnosti ali posega v primerljivem času dostopno po javnih cestah in nekategoriziranih cestah, ki se uporabljajo za javni cestni promet, pa se vozi, ustavi ali parkira in ne gre za zaščito, reševanje oziroma pomoč ob naravnih in drugih nesrečah (11. točka četrtega odstavka 28.b člena) ali za izvajanje nalog Slovenske vojske (12. točka četrtega odstavka 28.b člena);			✓		✓	✓
7. če uporablja vozilo na motorni pogon, ki ni vpisano v evidenco in ni označeno (prvi odstavek 28.č člena);			✓		✓	✓
8. če izvozi ali uvozi rastline ali živali, njihove dele ali izdelke iz njih brez dovoljenja ministrstva (25. člen);					✓	✓
9. če izvaja tranzit ali druga ravnanja z rastlinami ali živalmi, njihovimi deli ali izdelki iz njih brez dovoljenja ministrstva, če je dovoljenje predpisano (25. člen);					✓	✓
10. če ravna v nasprotju s predpisanimi smernicami za ohranitev ugodnega stanja habitatnih tipov (četrti odstavek 31. člena);	✓		✓		✓	✓
11. če ravna v nasprotju s predpisanimi smernicami za ohranitev biotske raznovrstnosti (peti odstavek 35. člena);	✓		✓		✓	✓
12. če ravna v nasprotju s predpisanimi načini in pogoji poseganja v naravo (drugi odstavek 36. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
13. če uredi naravno vrednoto za ogledovanje in obiskovanje brez dovoljenja (prvi odstavek 42. člena);	✓	✓	✓	✓	✓	✓
14. če začasno ne ustavi del, ne zaščiti najdbe ali o najdbi ne obvesti organizacije, pristojne za ohranjanje narave (prvi odstavek 74. člena);			✓		✓	✓
15. če nadaljuje z deli pred izdajo varstvenih usmeritev za nadaljnja ravnanja v zvezi z najdbo minerala ali fosila (drugi odstavek 74. člena);			✓		✓	✓
16. če ne zagotovi izvedbe varstvenih usmeritev za nadaljnja ravnanja v zvezi z najdbo minerala ali fosila (peti odstavek 74. člena);					✓	✓
17. če o najdbi minerala ali fosila, ki je naravna vrednota, ne obvesti organizacije, pristojne za ohranjanje narave (drugi odstavek 75. člena);					✓	✓

	vodovarstveni nadzornik	lovski čuvaj	gozdarski nadzornik	ribiški čuvaj	NN	IRSNVP
18. če ne hrani minerala ali fosila na ustrezen način oziroma ga, če ustrezne hrambe ne more zagotoviti, ne ponudi v hrambo strokovno usposobljeni organizaciji (tretji odstavek 75. člena).					✓	✓
161.a člen Zakona o ohranjanju narave						
1. če se vozi s kolesom v naravnem okolju zunaj utrjenih poti ali po poteh, ki niso utrjene (prvi odstavek 28.d člena);			✓		✓	✓
2. če se vozi s kolesom v naravnem okolju po utrjenih poteh in temu nasprotuje lastnik ali upravljavec poti (prvi odstavek 28.d člena);		✓	✓		✓	✓
3. če se vozi s kolesom v naravnem okolju zunaj utrjenih poti in ne gre za dovoljene primere vožnje s kolesom v naravnem okolju iz petega odstavka 28.b člena tega zakona (prvi odstavek 28.d člena);		✓	✓		✓	✓
4. če organizira vožnjo s kolesi v naravnem okolju brez dovoljenja za javno prirediteljo ali če izvede javno prirediteljo v nasprotju z izdanim dovoljenjem (tretji odstavek 28.d člena);			✓		✓	✓
5. če po končani javni prireditvi ne približa stanja prireditvenega prostora stanju, v kakršnem je bil pred prireditvijo (tretji odstavek 28.d člena)					✓	✓